

VÄRNLUND, RUDOLF

Skådespelaren : skådespel i fyra akter
: Rudolf Värnlund.

Fritze
1944

EOD - Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 12 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400- till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
  - Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
  - *Sök:** Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
  - *Klipp & klistra:** Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).
- *Ej tillgängligt i varje e-bok.

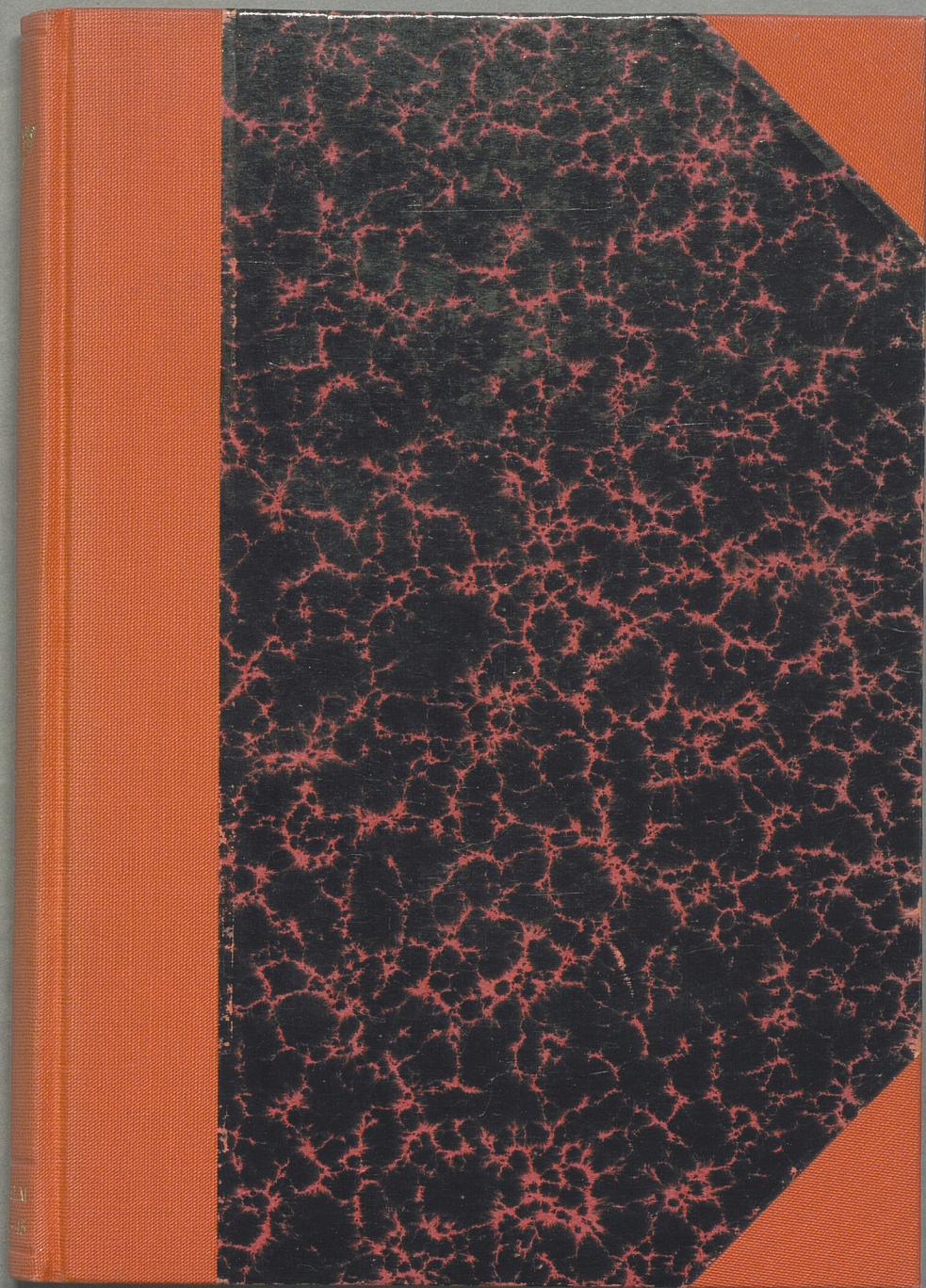
Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkor för användning: <https://books2ebooks.eu/csp/sv/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 40 bibliotek från 12 europeiska länder denna service. Sök böcker tillgängliga för den här tjänsten: <https://search.books2ebooks.eu>
Mer information finns tillgängliga via <https://books2ebooks.eu> boken.

Kungl. Biblioteket

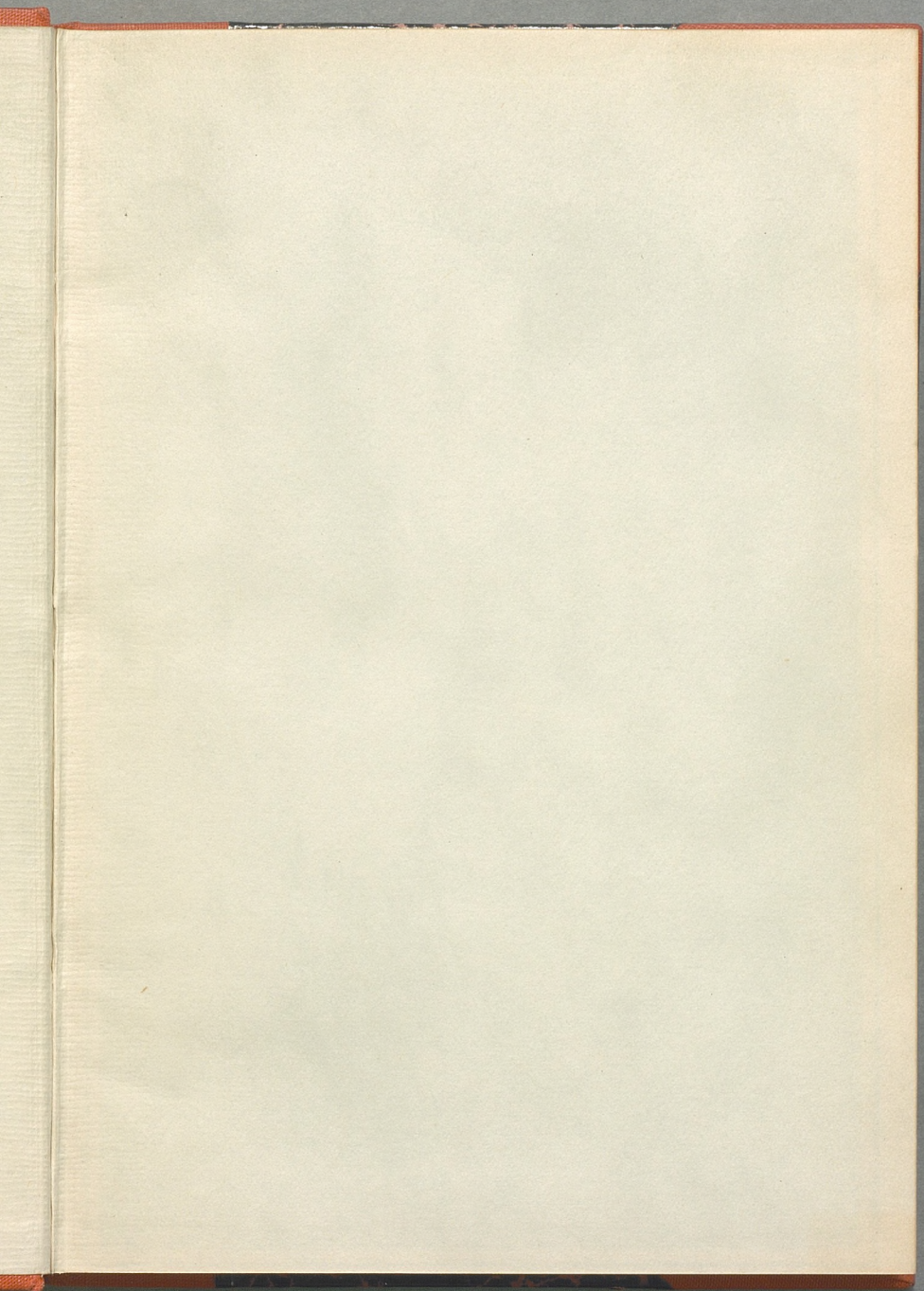
STOCKHOLM

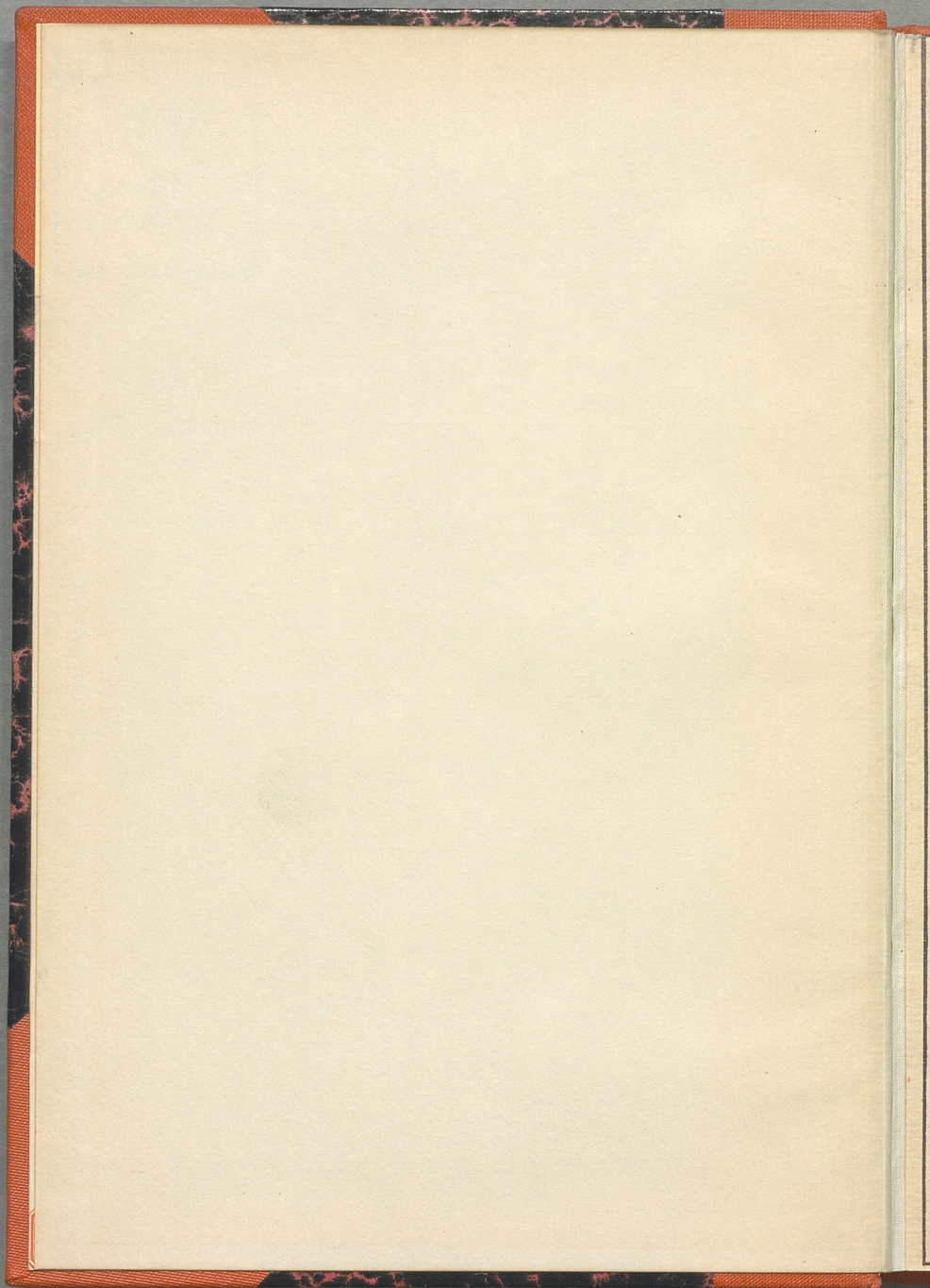
Ullt.

50.

Dram.

OTTO ANDERSSONS
BOKBINDERI
STOCKHOLM

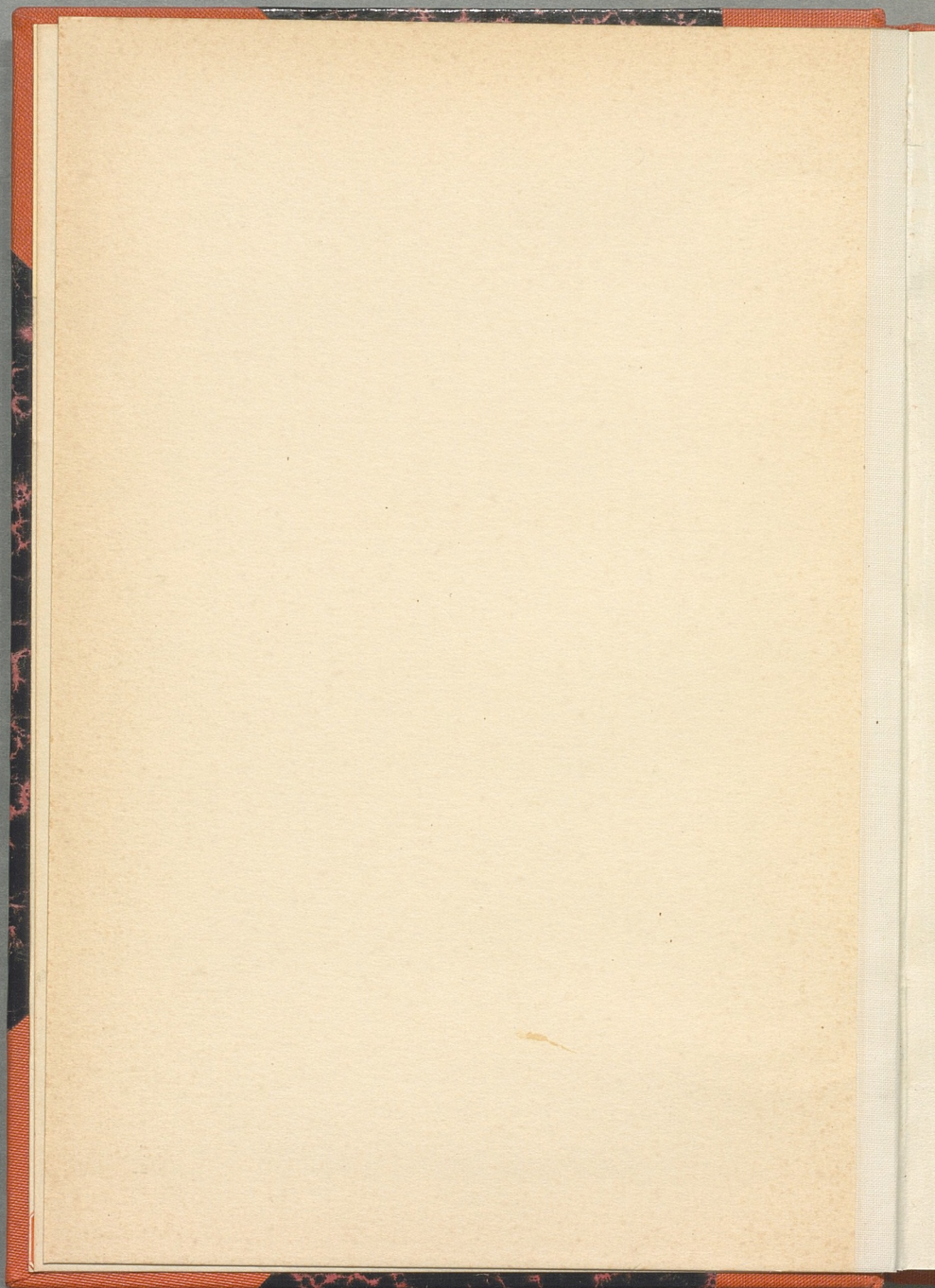
RUDOLF VÄRNLUND

SKÅDESPELAREN

SKÅDESPEL I FYRA AKTER

FRITZES

1/16.

Rudolf Värnlund

SKÅDESPELAREN

Rubel, V. (1944)

SKÅDESPELAREN

HALMSTAD
MEIJELS BOKINDUSTRI
1944

RUDOLF VÄRNLUND

SKÅDESPELAREN

SKÅDESPEL I FYRA AKTER

C. E. FRITZES BOKFÖRLAGS A.-B.

STOCKHOLM

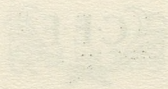

RUDOLF YÄRNBLIND

SKÅDESPELAREN

SKÅDESPEL I Fyra Akter

C. E. FRITZES BOKFÖRLAGS A. B.

1913

1913

*Till Per Lindbergs och Gösta Ekmans
minne.*

Det kan synas anspråksfullt att tillägna föreliggande pjäs på ovanstående sätt, det verkar ju som om jag anser mig ha gjort ett storverk med densamma, ett verk nog betydelsefullt att kunna hugfästa minnet av dessa två jättar inom den dramatiska konsten. Men detta är blott skenbart; vad jag vill uttrycka med min tillägnan är i stället en djup och ödmjuk tacksamhet, som jag önskar jag fått uttala för ännu lyssnande öron.

Då jag skrev dramatik i min ungdom skedde det med en lidelsefull besatthet, som verkade fysiskt och psykiskt nedbrytande. När jag efter tio år började igen inbillade jag mig vara en mogen man, som kunde behärska dramat i stället för att behärskas av det-samma; resultatet blev naturligtvis att jag skrev halvhjärtat, med en inre reservation som gjorde de färdiga produkterna misslyckade; jag ville och vågade inte bli besatt på nytt, jag ryggade tillbaka inför kravet på full hängivelse. Då mötte jag Per Lindberg, då såg jag Gösta Ekman, under de få men oförglömliga åren på trettitalet, då de gav och tog av varandra med hela den lidelse, som endast stora hängivelsemän-

niskor är mäktiga, och därigenom skänkte tusenden andra en konst- och livsupplevelse som det inte finns ord för. Jag förstod att dessa två levde efter maximen att man måste "ge sitt liv för att vinna det"; man måste offra mycket av det som ger lycka och harmoni i personlighetslivet för att nå den större, smärtsamma, till sist kanske dödande, lyckan som göms i skaparförmågan, i det skänkande skapandet. Jag har långtifrån nått dit själv, jag kanske inte har krafter nog att någonsin nå målet; men även om jag inte gör det, om min vandring för utomstående betraktare synes meningslös, så kommer jag i hela mitt liv att känna beundrande tacksamhet vid minnet av dem som visade mig rätt när jag stod vid vägskalet och tvekade. Jag har försökt uttrycka litet av detta med min pjäs. Man kommer att säga att den handlar om Gösta Ekman, eftersom det varit omöjligt för mig att glömma hans stämma och bild; men jag försäkrar att man med lika starka skäl kan påstå att den handlar om en herr Petterson eller Anderson eller om den dramatiska författaren själv; den handlar helt enkelt om den väg — lidelsens och självförbränningens väg mot fullkomningen — som varje människa måste ha modet att beträda, om hon vill försöka ge sina medmänniskor något, och som Gösta Ekman hade styrkan att gå längst.

Rud. Värmland

PERSONERNA:

SKÅDESPELAREN — Soldaten.

REGISSÖREN.

HUSTRUN.

ANDRE SKÅDESPELAREN — Mannen.

SKÅDESPELERSKAN — Hustrun.

FÖRFATTAREN.

SCENVAKTMÄSTAREN.

INDRIVAREN.

VICE VÄRDEN.

GARDEROBIÄRSKAN.

TVÅ POLISKONSTAPLAR.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

Richard V. ...

AKT I

AKT I

FÖRSTA AKTEN.

(Del av personalutrymmen bakom scenen på en mindre, gammal teater. Dörrar till två klädloger i fonden. Till vänster avgränsas scenen av en del kulisser och rekvisita med passager emellan. Till höger mynningen av en korridor, som tänkes leda till andra delar av "scenhuset". Några enkla stolar här och var. Framom korridorbynningen ett enkelt bord med brokig duk, på vilket kaffekoppar, kanna, ett tomt brödfat m. m. vittna om att det är här artisterna samlas i arbetspauserna. Färgerna över det hela en smula grådaskiga och slitna, som om lokalen inte reparerats på länge, men logedörrarna i fonden äro dekorerade med ett par djärvt naivistiska teckningar, nästan liknande barnritningar, i lysande färger.)

Vid ridåns uppgång: Indrivaren sitter vid bordet. Han trummar nervöst på bordsskivan, lyfter på en kopp, liksom för att besiktiga dess kvalitet, fnyser och ställer den tillbaka. Hans sätt uttrycker misshumör, obehag och skygghet, ja, nästan rädsla inför den ovana omgivningen, känslor som han dock försöker bemantla med överprononcerat förakt. Värden går rastlöst fram och åter. Han stannar ett ögonblick vid den vänstra logedörren, höjer handen som för att knacka på, men åtrar sig i det han gör en förtretad gest, som om han föraktar sig själv för sin obeslutsamhet, och börjar åter gå av och an. Till sist stannar han med händerna hårt knutna på ryggen och stirrar ut i korridoren. I detta ögonblick slås dörren till vänster upp och skådespelaren visar sig till hälften. Man ser att han bär en schafsig, nerkletad morgonrock — hans hår står "på ända", ansiktets drag äro helt försvunna under ett tjockt lager av något slags kräm, så att det liknar en makaber vit mask.)

SKÅDESPELAREN

(sätter handen för munnen och hojtar otåligt, retligt, bortåt korridoren):

Frick! Fricken! Fricken!!

(Skådespelaren står några sekunder kvar i dörren, liksom vändande svar. Indrivaren reser sig, beredd att rycka framåt. Värden skyndar, efter första ögonblickets överraskning, över golvet mot logedörrarna och fumlar under vägen fram ett papper ur innerfickan.)

VÄRDEN:

Herr direktörn! Herr direktörn!

SKÅDESPELAREN

(tycks inte ens se honom, fast han är mitt i synfältet — hojtar åter otåligt):

Fricken!

(Efter ett ögonblicks väntan.)

Asch, fan också ...

(Försvinner, dragande igen dörren hårt efter sig.)

VÄRDEN

(står handfallen — Med komiskt hjälplös indignation):

Och med såna människor ska man göra affärer — med såna människor!

INDRIVAREN:

Hm, ja. Det är ju fler än ni som måste.

VÄRDEN

(presenterar sig stelt):

Faste. Ombud för fastighetsbolaget som äger teatern.

INDRIVAREN

(fnittrar till):

Faste ... Fastighetsbolaget! He he he!

(Samlar sig.)

Förlåt. Mitt namn är Gelder. Chef för Gelders byrå.

VÄRDEN:

Gelders byrå? Indrivningsfirman?

INDRIVAREN:

Just den, ja.

VÄRDEN:

Aj, aj, som tusan. Har han fått såna affärer nu också?

INDRIVAREN:

Har alltid haft.

VÄRDEN:

Men det är ju inte klokt! Mannen taxeras ju för en inkomst på sexti à åtti tusen om året!

INDRIVAREN:

Men så strör han ju pengar omkring sig också.

(Rafsar ett papper ur en portfölj framför sig.)

Vad har vi inte fått in bara sista halvåret? En päls för sju tusen, varav betalat två. En briljantring för tolv hundra — ingenting kontant.

(Fnissar.)

Jojo, det är till att ha kredit. — En skål av jade . . .

(Ser upp då han hör värden muttra för sig själv.)

Vasa?

VÄRDEN

(uppvaknande):

Vasa . . . ?

INDRIVAREN:

Jaså, herrn talte bara för sig själv.

VÄRDEN:

Nå fan! Kan man bli annat än galen när man står i en sån situation som jag? Här har man gjort ett preliminärt avtal med honom därinne och tagit mot garantier för ett halvår och varit dum nog att tro på'n, och så kommer hans förbaskade advokat och hans förbaskade regissör och manglar en i timal och pressar ner hyran. . .

(Tar under repliken fram ännu ett kontraktsliknande papper ur fickan och liksom väger dem båda i händerna.)

INDRIVAREN

(likgiltig för den andres bekymmer):

Tja, men om inte han tog hand om den här gamla teaterladan, vem skulle då våga't?

VÄRDEN:

Kan så vara — kan så vara. Men det är för djävligt i alla fall. När allting verkade så klappat och klart.

(Scenvaktmästaren kommer hastigt från korridoren över scenen och knackar ivrigt på skådespelarens dörr.)

SKÅDESPELAREN

(irriterad, retlig):

Låt bli att bulna på dörr'n!

SCENVAKTMÄSTAREN:

Men direktörn. . .

SKÅDESPELAREN:

Ge er i väg, mänska — eller vad ni är för någe!

SCENVAKTMÄSTAREN:

Men kamrer Frick låter hälsa — Direktörn ropade.

SKÅDESPELAREN

(ännu retligare, nästan hysterisk):

Det var då det! Men nu vill jag vara i fred! Hör ni det, mänska? Nu vill jag vara i fred!

SCENVAKTMÄSTAREN:

Ja. Javisst, ja..

(Det verkar som om han bockar sig för dörren, vördnadsfullt, innan han vänder sig om och hasar ut genom korridoren.)

(Värden har under det föregående slagit sig ner vid bordet och anlagt en orubbligt bestämd min. Replikerna mellan de två männen falla i det följande med svaga pauseringar, som om ämnet de tala om i grunden är dem likgiltigt, och de tala bara för att tala, upprepande andras meningar och lösa rykten, som är allmängods.)

VÄRDEN:

Ja, jag stannar i alla fall, jag. För inte tänker jag springa som en annan fjant och passa på'n en vecka till, inte.

INDRIVAREN:

Såna som han — dom tycker dom kan behandla vanligt folk precis hur som helst.

VÄRDEN:

Inte för att jag sett'en spela nån gång — men det finns dom som påstår att han är ett geni.

INDRIVAREN:

Det är väl därför som han inte betalar sina skulder då.

VÄRDEN:

Jaja, opålitliga är dom — det ska Gud veta.

INDRIVAREN:

Och oansvariga. Att tänka sig bara — en karl
som köper sig en päls för sju tusen!

VÄRDEN

Nåja, det där med karl — — Hm...

INDRIVAREN
(lite snaskigt ivrigare):

Åh, ni menar ...?

VÄRDEN

Tja, kvinnfolken har väl sprungit så mycket efter'n
att han blivit le' på dom. Och hur det går i såna
fall, det vet man väl.

INDRIVAREN:

Jaa, nog har man hört en hel del, förstås...

VÄRDEN:

Men att han begagnar kokain eller vad det är för
fanstyg, det vet ju hela stan.

(Med ens övermodigt överlägsen.)

Någe måste han väl ta, stackars fan. Sånt liv som
han lär föra.

INDRIVAREN:

Det är synd att människor som fått begåvning och
allt sånt där ofta ska vara såna svaga ena...

(I detta ögonblick kommer skådespelaren ut ur sin loge. Han
är klädd i hyperelegant frack och bär ett smalt "spanskrör".
I samma sekund han stängt logedörren bakom sig är han
Danilo i Glada Änkan. Han börjar nynna en valsmelodi, tar
ett par steg, svänger så runt i valstakt och sjunger så ut

melodin. Man får en känsla av att han med sminkningen och kostymen även iklätt sig den personlighet han skall spela. Då han hunnit halvvägs ut på scengolvet stannar han, upptäckande de två väntande och undrande männen. Han betraktar dem några sekunder, som om han försöker placera dem, men stiger sedan fram med utsträckt hand mot värden. Hela hans väsen är nu idel förbindlighet, han uppträder artigt som om han just nu hade stor publik. De andra två förefalla givetvis mycket klumpiga och tafatta emot honom. I hans sätt att låtsas glömska ligger en viss affektion, som tyder på inre ironi.)

SKÅDESPELAREN:

Nej, men se — Är det inte herr Faste? God dag, god dag!

VÄRDEN

(har rest sig — bockar):

God dag herr direktör.

SKÅDESPELAREN

(glider behagfullt bakåt några steg):

Nå, och vad kan jag göra för Er då?

VÄRDEN:

Det var det här kontraktet. — Vi skulle skrivit under det redan för en vecka sen.

SKÅDESPELAREN:

Kontraktet? Vilket kontrakt?

(Slår sig för pannan.)

Åh, javisst — visst! Angående teatern här. Teatern — teatern, ja!

(Mjukt.)

Förlåt — förlåt en stackars komediant som så här i början av säsongen har så mycket att göra att han glömmer vad som är fram och bak på honom själv. — Ni kanske har papperet med er?

VÄRDEN:

Jodå, jodå.

(Sticker ivrigt fram ett av kontraktsförslagen.)

SKADESPELAREN

(tar emot det med långt utsträckt arm och går sedan ytterligare några steg bortåt och håller upp det för ögonen):

Hyreskontrakt, ja. — "Mellan direktör Gustav"
— — Nej, nej, Gustaf ska stavas med f — med F,
mänska!

(Fiskar upp en penna ur innerfickan och rättar.)

Så där ja, nu ser det bättre ut! Alltså: "Mellan
direktör Gustaf — f — f — Brandt och Fastighets-
bolaget..."

VÄRDEN

(som under tiden ögnat på det andra papperet, skyndar fram
och snappar åt sig det första samt sticker fram det andra):

Ursäkta — jag ser att jag gav direktören fel kon-
trakt! Det här var det rätta.

SKADESPELAREN:

Jaså... ja, gärna för mig. Få se på det här nu
då...

(Ögnar hastigt, som om han nu gripits av ofälighet, som om
komedin börjar trötta honom, igenom kontraktet, mumlande
för sig själv.)

Jaha, ja. — Nitti tusen i årshyra, att betalas per
kvartal — Nå, har ni en reservoarpenna? Min finns
det aldrig något bläck i.

VÄRDEN

(som gjort i ordning sin penna):

Jo då, varsågod!

SKADESPELAREN:

Tack.

(Går raskt fram till bordet och raspar ner sin namnteckning, varpå han överränner kontraktet.)

Så där — Var så god — Adjö.

VÄRDEN:

Tack. Adjö.

(Han bockar sig och stoppar med illa dold glädje ner kontraktet tillsammans med det andra i fickan och skyndar ut.)

SKADESPELAREN

(vänder sig med en grimas bort för att återgå till sin loge, men erinrar sig i sista sekunden den andre väntande, som rest sig förväntansfullt, avvaktande. Nu blir han brysk):

Vad vill ni då?

INDRIVAREN:

Det var de här oklarerade räkningarna från körsnär Belin och juvelerare...

SKADESPELAREN:

De får vänta. Kom igen efter premiären om en vecka.

(Då han ser den andre ämna protestera.)

Nej, nej, säg ingenting! Det tjänar inge till — det vet ni väl! Seså — gå nu! Jag väntar min regisör, mina sujetter, min belysningsmästare! Jag är förbannat upptagen, ska jag säga er, min herre!

(Med en stor gest med båda armarna.)

Schas! Schas!

(Indrivaren rycker resignerat på axlarna och avlägsnar sig genom korridoren.)

SKÅDESPELAREN

(går i sin tur efter till korridormynningen, ropar):

Kvasten! — Kvasten!!!

SCENVAKTMÄSTAREN

(höres på avstånd):

Jag kommer — jag kommer.

SKÅDESPELAREN:

Men ta den stora blåsbälgen med dig, hör du!

SCENVAKTMÄSTAREN:

Blåsbälgen?

SKÅDESPELAREN:

Just den, ja — *blåsbälgen!*

(Vänder sig bort, tar några danssteg, nynnande på en operettmelodi [gammal och känd].)

SCENVAKTMÄSTAREN

(kommer, trumpen och förvirrad, släpande på en kraftig bälg):

Jaha, direktörn...?

SKÅDESPELAREN

(skiftar genast, drar den gamle mannen med sig fram till rampen så att bordet kommer mellan dem och korridoren):

Kom hit — Hit, ja. Här stannar du nu. Så ja. . .

(Illustrerar själv hur han vill den andre skall göra, så att det verkar som om han höll på med något slags lekfull dressyr.)

Och så lyfter du bälgen — så där, ja — just så!
Och så blåser du, ser du — rakt över bordet — och runt omkring! Pumpa av bara sjutton! Kraftigare, kraftigare!

(Med en gest av avsky, som inte är enbart affekterad.)

Pfui! Pfui! Vad det stinker omkring den! Det är aureerna, som stannat kvar efter dem, ser du, och en aura kring såna där människor luktar inte gott, ska jag säga dig! En aura, det är teosofspråk, ser du, det betyder nån slags utstrålning som står kring var-enda mänska — en alldeles speciell atmosfär. . .

SCENVAKTMÄSTAREN:

Jaha, direktörn. Som fotsvett kanske?

SKADESPELAREN:

Just det, ja. Men nu är det bra — sluta nu!

(Vänder sig bort, torkar sig om pannan.)

Puh, Det lättade i alla fall. Och så är vi kvitt den saken då.

(Hälsande bortåt korridoren, som han just ser åt.)

Åh, hallå — Tjänare, tjänare, John!

REGISSÖREN

(kommer in — brådskande, en aning flämtande, som om han har något viktigt på hjärtat, men hejdar sig när han ser scenvaktmästaren):

Tjänare — tjänare.

(Gör en lov kring scenen, medan scenvaktmästaren hasar ut, och stannar därvid framför den öppna logedörren, innanför vilken man ser ett kaos av brokiga kostymer och kuriosa.)

Jaså, du har legat här i natt, Gustaf?

SKADESPELAREN

(nu naturligare än förut):

Ja. Jag var för trött att åka hem i går kväll. Och ville vara ensam för resten.

(Kort pausering medan regissören kastar en blick utåt korridoren, liksom för att konstatera att ingen är i närheten och kan höra dem. Hans sätt är vänskapligt förebrående då han till sist ställer sig framför skådespelaren och betraktar denne inträngande.)

REGISSÖREN:

Men vad har du nu gjort för dumheter så här på morgonsidan?

SKÅDESPELAREN

(med äkta och oskuldsfull förvåning):

Gjort? Gjort? Hur så? Och dumheter, säger du också?

REGISSÖREN:

Jag stötte ihop med Faste utanför porten. Du har ju skrivit under hans kontrakt.

SKÅDESPELAREN

(naivt):

Men det måste jag väl. Eftersom jag vill ha teatern för året.

REGISSÖREN:

Men du visste ju att advokat Berntson och jag skulle tala med både honom och bolagsstyrelsen först.

SKÅDESPELAREN:

Visste jag, visste jag?

(Med ett litet teatraliskt slag för pannan.)

Ja, det var så sant det. Du sa något om det för ett par dar sen! Att ni skulle pressa dom...!

REGISSÖREN:

Och det gjorde vi också i går kväll. Förstår du inte? Vi hade övertaget hela tiden. För två år sen stod teatern tom, och då slukade den all förtjänsten som dom hade på fastigheten — det blev ingen utdelning alls. Förra säsongen högg dom till sig nittitusen av det där usla revysällskapet, men det gick ju kaputt efter tre månader, och där stod bolaget med lång näsa. Och innerst inne var dom mer än glada åt de sjuttifem tusen som vi till sist erbjöd och garantierna vi kunde ställa opp...

SKÅDESPELAREN:

Hur kunde jag då vara en sån dåre — en sån sjuhimla blådåre?! Vänta — låt se! Hur gick det till nu egentligen?

(Demonstrerar ur det föregående, liksom av starkt inre behov av att veta, att rekonstruera det psykologiska förloppet.)

Jo! Jag stack näsan utanför logedörren och ropade på Fricken, ja. Det var någe jag ville veta just då — vad? Vad? Ja, det hör ju inte hit, det har jag glömt. I alla fall så kom den där Faste rusande och jag såg'en inte, eller jag kanske såg'en, men han liksom fastnade inte i mig, och för resten så tycker jag inte om att folk kommer rusande och skriker på mig så där...

(Härmar elakt.)

"Herr direktörn — herr direktörn"! så jag knep igen dörren.

(Efter kort pausering.)

Men när jag blev för mig själv igen, då ... ja, då tyckte jag att jag gjort karl'n någe illa. Ja, *kan* du tänka dig — jag tyckte faktiskt synd om'en bara för att jag inte låtsade om'en. Och så när jag kom ut igen — Tja, då blev det som det blev, jag kunde inte neka'n skriva under.

REGISSÖREN:

Och så rök femton tusen.

SKÅDESPELAREN

(gossaktigt vädjande):

Ah, var inte ond på mig, John! Säg att du inte är ond på mig!

REGISSÖREN:

Nej, nej, inte är jag ond, inte...

SKÅDESPELAREN:

För resten du! Egentligen gjorde jag rätt, du! Om jag börjat bråka och pruta med en sån mänska — hade jag varit Gustaf Brandt, då? Om jag burit mig illa åt — hade jag varit den jag måste vara för att kunna skapa? Nej du, snåla och onda människor kan inte vara stora konstnärer!

REGISSÖREN:

Du har rätt — fullkomligt rätt, Gustaf. Du måste vara den du är — eller ingenting.

(Slår samman händerna, gnuggar dem — fruset eller beslut-samt.)

Nå, vi får bära't, som vi kan, och försöka klara't.

SKADESPELAREN:

Och det ska vi — ja, så ta mig sjutton om vi inte ska't.

REGISSÖREN:

Du förstår — efter det där kontraktet måste vi räkna med minst åtti procents hus varenda kväll och inte ett enda fiasko om det ska gå ihop för oss.

SKADESPELAREN:

Fiasko — Puh!

(Stegar omkring ett tag, ur stånd att stå stilla i känslan av sin egen kraft och förmåga, som spränger inom honom.)

Jag kommer inte att göra några fiaskon! Nej du, nej du, jag ska nog visa alla som pratat lort om mig de sista åren . . . Ja ja, du vet ju vad man sladdrar på stan! "Den där Brandt — han är snusare, han är sprutare — kokainist och morfinist — och det dröjer nog inte länge förrän han kollapsar, den stackarn — Synd om en så stor begåvning — att han ska slarva bort sig själv på det sättet." — Och så dyker jag upp igen, förstår du, och visar de kära, välvilliga brackidioterna att ännu flammar elden härinne — här i bröstet!

(Håller upp handen och gnuggar fingertopparna mot varandra.)

Åh, jag känner det ända uti fingertopparna att jag fortfarande har mig själv i mina händer!

(Slår om till vardagston i det han nu är framme hos regissören och klappar denne lätt på axeln.)

Du ska se, John, du ska se att jag kommer att göra en lysande come back efter de här två åren i utlandet.

REGISSÖREN:

Kanske vi i alla fall borde valt en starkare sak för din återkomst än den här operetten. . .

SKADESPELAREN:

Vad nu då? Vad är det för fel på den?

REGISSÖREN:

Inget alls. Nej då. Den är smårolig och publikknipande — ja, det finns till och med en smula färg över den. Jag tror det kommer bli en strålande föreställning så som vi lagt upp den. Och den kommer att dra folk — Men ändå — den är dig inte riktigt värdig, Gustaf.

SKADESPELAREN:

Inte värdig! Vad är det för dumheter? Allting — från det minsta till det största — är värdigt en verklig konstnär.

(Med en nonchalant gest.)

Ja, och det är jag nu en gång, ser du. Och en konstnär som gör vad han vill, ser du.

(Då regissören efter en resignerad axelryckning sätter sig vid bordet går han fram — med vädjande ton.)

Åh, bli inte purken nu, John. Du vet ju hurdan jag är. Och du vet att jag behöver dig.

REGISSÖREN:

Jag blev inte purken. Jag tänker bara på vår kommande repertoar. Har du tänkt på att om vi ska försvara vår plats — om vi ska ha någe berättigande med den här nya scenen — så måste vi skapa stor teater, Gustaf?

SKADESPELAREN:

Åh, den saken klarar du, det är jag säker på. Du har en förbaskat fin näsa när det gäller att snoka upp pjäser.

REGISSÖREN:

Har du läst den här Werners pjäs "Den återuppståndne"?

SKADESPELAREN

(som under det sista stått med handen på regissörens axel, i mycket förtrolig ställning alltså, ryggar med ens bakåt som för ett spöke):

Den!! Nej, tala inte med mig om den!

REGISSÖREN:

Det är en stark sak.

SKADESPELAREN:

Javisst — visst är det en bra sak ...

(Slår plötsligt om och liksom knyter sig i ett inre motstånd.)

Nej! Nej! Nej! Det är ingen bra sak! Den är gammal skåpmat bara!

(Då han ser regissörens vänligt undrande ögon fästade på sig bryter han ut oresonligt.)

Ja, just det, du! Jag sa verkligen gammal skåpmat!

(Därefter i staccato, som om han inte själv är riktigt övertygad om sin åsikt.)

Att tänka sig bara! Karl'n — va — han — nu — heter — har varit med i kriget i tre år. Och sen skriven som "saknad", borttappad, obefintlig, och så vidare i fyra år. Och så dimper han plötslig ner i

hemmet. Men ingen känner igen honom. Och hustrun är omgift och lycklig och har barn och allt det där ...

(Slår ifrån sig med stor gest.)

Äsch, i hur många herrans år har inte urusla författare fallit för att skriva samma goja?

REGISSÖREN:

Men det är ju inte det där som du talar om som är huvudtemat i pjäsen. Och det vet du mycket väl.

SKÅDESPELAREN:

Vad är det då, om jag får fråga?

REGISSÖREN:

Det är den här mannens förhållande till döden. Han har själv dödat, han har sett så mycket död och i så ohyggliga former omkring sig att döden och han blivit liksom ett med varandra. Begreppet liv betyder inte det minsta för honom. Han förstår det inte. Inte ens barn och blommor väcker den minsta känsla inom honom, som författaren säger. Och det är därför han kan göra så mycket ont. Han är oansvarig... I herrans namn! Förstår du inte? Han är en symbol för hela den generation som varit med i kriget!

SKÅDESPELAREN

(har under repliken sakta ryggat bakåt, som i skräck):

Och så vill du att jag ska spela en död mänska!! Jag som själv är liv helt och hållet — bara liv — liv!!

REGISSÖREN:

Det är just därför du skulle kunna göra't — bara du! Och därför som rollen skulle bli din allra största...

SKÅDESPELAREN

(stampar i golvet):

Nej, säger jag, nej, nej, nej! Det är vansinne! Det är inte mänskligt!

(Går ett slag över golvet, men svänger plötsligt runt på klacken och är därefter glatt ivrig.)

Det var så sant det! Du skulle skissera upp Nattklubben till i dag.

(Då regissören nickar och tar fram ett stycke styv kartong ur sin portfölj, griper han det nästan girigt.)

Få se, få se! — Åhja, det blir nog finfint det här. — Här har vi baren förstås. Stolar och bord. Och dansgolvet. Entrén till matsalen. Entrén till spelokalerna. Jaha — ja — Och det här?

REGISSÖREN:

Ett par trappsteg upp till huvudentrén i fonden. Du förstår — — du kommer in när festyran är som störst, men då måste du dominera också, du måste med en enda gång suga till dig allas blickar, både på scenen och i salongen. Därför kommer du från ett högre plan.

SKÅDESPELAREN:

Javisst! Strålände! Och så har jag min päls på mig, inte sant?

REGISSÖREN:

Det kan du gott. Du ska ju föreställa en furste och rik, rik som bara den..

SKÅDESPELAREN:

Och i samma ögonblick jag stiger ner från sista trappsteget..

(Flyger upp på en stol, illustrerar sedan nedstigandet och påsavgandet.)

... ja, just då låter jag pälsen falla i armarna på en framskyndande vaktmästare — jag liksom stiger ur mitt hölje — Du vet, som prinsarna i sagan stiger ut ur sina svanhamnar — Så här — och glider framåt golvet — Musiken spelar ju, inte sant? Så här — och då står Bella där — lite skild från de andra gästerna — och vi ser på varann —

(Han har hunnit upp på scenen mitt emot korridoren, ehuru långt åt vänster, då han vänder sig om och får syn på skådespelerskan, som kommer in. Han skyndar ivrigt mot henne — hon möter honom halvvägs — de omfamna varandra, dock utan erotisk betoning, endast kamratligt vänskapligt.)

SKÅDESPELERSKAN:

God morgon, Gustaf. — Åh, men ta då inte i så häftigt..

SKÅDESPELAREN

(kysser på hand):

Morrn, raring! Kan du tänka dig! Du kom alldeles lagom, precis i det psykologiska ögonblicket så att säga. Vi höll just på att gå igenom hur du ska bli kär i mig vid första ögonkastet.

SKADESPELERSKAN:

Det var fasligt. Och jag som känner dig så väl.

SKADESPELAREN:

Men det måste du glömma nu, ser du. Sopa bort'et ur huvet! Det måste du absolut tänka på: att du aldrig har sett mig förrn i det ögonblicket jag kommer nerför trappan.

SKADESPELERSKAN:

Javisst! Trappan...?

SKADESPELAREN:

Jo, ser du, vi ska ha en trappa i fonden. Den kommer jag nerför. Och du — du står därnere, alldeles ovetande om vad ödet har i beredskap för oss. Men när jag kommer nerför trappan då — ja, då ska det synas på dig att jag är den man du väntat på i hela ditt liv. — Seså, stå här nu. Som om du just slutat dansa. Du är lite trött på't, lite blasé.

REGISSÖREN:

Hör du, Gustaf, om vi skulle ta mötet inne på scenen med en gång — medan du är på humör?

SKADESPELAREN:

Utmärkt! Utmärkt idé! Kom, Bella.

(Han griper henne i armen och börjar dra henne med sig åt vänster, men hejdar sig, stelnar till en aning, då hustrun just visar sig i korridormynningen. Efter ett ögonblicks tvekan skyndar han mot henne, griper henne i händerna. Han älskar henne, men är tankspridd och forcerad av avbrottet. Hon å sin sida reserverad, tillknäppt, men inte på fientligt sätt. De båda andra försvinna åt vänster.)

SKÅDESPELAREN:

Hur står det till, Märta, käraste? Bra bara, hoppas jag.

HUSTRUN:

Jodå. Jag måste bara gå ner och se hur du hade det. Eftersom du inte kom hem i natt.

SKÅDESPELAREN:

Men snälla, rara, älskade du — det tycker jag du skulle vara van vid i det här laget.

HUSTRUN:

Sånt vänjer man sig nog aldrig vid — inte riktigt — nej, inte riktigt..

(Då hon försöker vända bort ansiktet griper han henne högre upp, vid axlarna, och håller henne så han kan se henne i ögonen.)

Du tar i mig för hårt, Gustaf.

SKÅDESPELAREN:

Men det är någe annat! Åh, ljug inte för mej. Det är någe annat som bekymrar dig!

HUSTRUN:

Pojken — är — dålig nu igen.

SKÅDESPELAREN:

Dålig? Hur kan han vara dålig? När han blev så grundligt undersökt för en vecka sen! Nej, nej, det måste vara inbillning av dig. Absolut!

HUSTRUN:

I alla fall så hade han feber i går kväll — 38 bara, men ändå feber.

SKADESPELAREN:

Och så lite snuva förstås! Och en smula hosta och så vidare! Åh, käraste du! Gullungen är ju bara sex år, och vid den åldern ska dom ju helt enkelt ha hela konkarongen av struntsjukdomar — röda hund och mässlingen och allt det där. Men det är ingenting att fästa sig vid, inte det minsta. Det förstår nog du också, om du bara tänker efter.

HUSTRUN

(lite grämt):

Om jag tänker efter...

SKADESPELAREN:

Ja, jag menar ... du får inte vara så ängslig, så nervös, vid minsta lilla snuva eller förkylning som gullungen får! Sånt hör ju till ett barn, förstår du. Och man måste ta't förnuftigt — just förnuftigt, ja!

(I detta ögonblick höres skådespelerskan bakom scenen sjunga några takter ur en välkänd operettduett. Han lystrar till, vänder huvudet åt vänster — fortsätter tankspritt, endast till hälften vänd mot hustrun.)

Seså, lova mig nu att du inte tar'et för hårt, det här med pojken. Sköt om'en väl, och håll'en i sängen och så där. Men var inte orolig, hör du! Herre Gud, jag skulle ju själv inte få den minsta ro att arbeta om jag visste att du gick och oroadе dig.

HUSTRUN:

Neej — nej, jag ska inte oroa mig — för mycket.

SKÅDESPELAREN:

Duktig flicka! Och nu måste jag in och gå igenom den där scenen. Den blir fin, må du tro — finfin!

(Då han nu släpper hustrun för att rusa mot vänster kommer andre skådespelaren från korridoren. De hälsa med vardaglig handviftning, innan skådespelaren skyndar ut. Även hustrun höjer armen, en smula trött, som tror hon att hälsningen gäller uteslutande henne.)

ANDRE SKÅDESPELAREN

(är en medelålders man, lite tillknäppt, mildt resignerad, såsom en man som definitivt funnit sig i att spela andraplansroller i tillvaron):

God dag, fru Brandt.

HUSTRUN

(rycker till, vänder sig om, sedan lugnare):

Äh, jasanya, det är ni, herr Jahn. Det var länge sen.

ANDRE SKÅDESPELAREN:

Jaa. Och nu äntligen har jag fått äran spela med i er makes ensemble.

HUSTRUN:

Äran. Ja, det påstås ju vara en ära numera.

ANDRE SKÅDESPELAREN:

Om ni själv vore skådespelerska, fru Brandt, så skulle ni också...

HUSTRUN:

Nej, nej, bevare mig, Herre Gud!

ANDRE SKADESPELAREN:

Ni talade helt annorlunda för en sju, åtta år sen — när vi träffades första gången, och ni mötte — Gustaf.

HUSTRUN:

Jaa, men sen dess har jag haft så mycket med scenkonstnärer att göra...

SKADESPELAREN

(höres plötsligt med gäll, uppskruvad stämma):

Nej, nej, Bella, sloka inte, för fan! Upp med huvet! Mera! Mera! Tänk då i himlens namn på vad jag ska känna när jag ser dig.

(Belåtnare men lika högt.)

Så där ja! Nu är du sån att jag kan bli kär i dig vid första ögonkastet!

HUSTRUN:

Besynnerligt val det där — att börja återkomsten till Stockholm med sån där gammal smörja.

ANDRE SKADESPELAREN:

Han kommer att ge till och med den ett nytt liv.

HUSTRUN:

Kanske — kanske — Ja, i allt annat kan han sätta nytt liv, men inte i...

ANDRE SKADESPELAREN

(kort paus):

Inte — i vad ...?

HUSTRUN:

Åh, det gör detsamma.

ANDRE SKÅDESPELAREN:

Ni — är inte lycklig, fru Brandt — fast ni är så avundad?

HUSTRUN:

Åh, för all del — jag saknar ingenting — inte mera än andra människor.

ANDRE SKÅDESPELAREN:

Jag var — er vän förr i tiden — eller varför ljuga? Ni vet att jag tyckte mycket, mycket om er och hoppades. Säg, vill ni inte tala om för mig vad det är som bekymrar er?

HUSTRUN

(skrattar till, kastar med huvudet — med chockeringslust):

Nå, varför inte? Jag saknar helt enkelt en *man!*

ANDRE SKÅDESPELAREN:

Men — men Gustaf...

HUSTRUN:

Åh, han! Han är hundra stycken — och han är ingen — ingen! Äsch, för resten, glöm de där dumheterna! Jag skämtade bara. Adjö nu.

(Då hon skyndar ut möter hon författaren och scenvaktmästaren vid korridoren. Den senare fortsätter och hasar sig ut till vänster. Den förre, en mager, inte sluskig, men lite ovårdad ung man, med ett något för långt hår, stannar tafatt och försagd, intill entrén, ser sig kring, ser även på andre skådespelaren, men undviker med blicken.)

SCENVAKTMÄSTAREN

(återkommer — i det han passerar och försvinner):

Ett ögonblick bara — ett ögonblick så kommer direktörn.

Tack!

FÖRFATTAREN:

SKÅDESPELAREN

(kommer ut mellan kulisserna, stannar där några sekunder och betraktar besökaren kisande, liksom för att inpränta dennes utseende i sitt minne — långsläpigt till sist):

Jaså — det är ni som är Werner — författare till det där stycket jag fick häromdan. "Den återuppståndne" hette det visst, inte sant?

FÖRFATTAREN:

Joo — jo, det är rätt — jag tog mig friheten...

SKÅDESPELAREN

(skyndar mot honom med utsträckt hand, översvallande):

Vet ni av att ni är ett geni, herr Werner?

FÖRFATTAREN:

Men — men direktörn...

SKÅDESPELAREN

(skakar hand — avbryter):

Ja, ja, ja, seså... När jag säger det så är det så! Tro mig — jag vet'et, jag har lärt mig lyssna, ser ni. Ni är ett geni! Jag skulle kunna säga — Det är synd om er också, stackars jäkel. Men det gör jag inte. Ni får dras me't, för ni kan i alla fall inte komma undan! Ens öde är ju ens öde, det kommer man inte ifrån. Det började ju långt innan man själv var ansvarig för sina handlingar. Inte sant?

FÖRFATTAREN:

Jo — jo — visst, jovisst, direktörn.

SKÅDESPELAREN:

Asch, kalla mig inte direktörn. Jag är ju för tusan konstnär, som ni!

FÖRFATTAREN:

Ja, ja — Men om nu herr Brandt fått den där uppfattningen genom att läsa min pjäs...

SKÅDESPELAREN:

Det har jag! Var säker på det!

FÖRFATTAREN:

Då vågar jag hoppas, då... Jag menar — ni kommer att ta pjäsen?

(Regissören visar sig i detta ögonblick till vänster.)

SKÅDESPELAREN

(slår plötsligt ifrån sig med båda händerna):

Nej, nej, nej! Kommer aldrig på frågan! Den ligger inte alls för mig!

FÖRFATTAREN:

Nå då så.

(Vänder sig buttert för att gå.)

SKÅDESPELAREN

(hejdar honom med ett grepp i armen, drar honom ner på en stol, vädjande, nästan bönfallande, som om han till varje pris vill bli förstådd av den andre — som om han inte uthärdar bli missförstådd):

För Guds skull — gå inte! Sitt här och låt oss prata med varann! Så där ja.

(Pauseerar, sätter sig själv, med armbågarna mot bordet, fingertopparna hårt tryckta mot varandra, och betraktar den andre — Talar därpå enkelt, naturligt, utan sina föregående lite teatraliska attityder.)

Nej, som sagt, er pjäs ligger inte alls för mig, Werner. Ser ni, jag älskar mänskorna och vill bli älskad tillbaka av dem. Därför vill jag ge dem bara fest och glädje — ja, jag skulle tycka mitt liv vara fullkomligt misslyckat om jag inte visste att jag förmått ge mänskorna en smula av min egen livsglädje. Jag vet ju att jag själv inte skulle uthärda en dag till, om jag inte kände livsglädjen inom mig. Men ni däremot . . . Nej, nej, nej, avbryt mig inte nu.

(Eftertänkande.)

Säg — vad är det ni låter huvudpersonen i pjäsen säga — nånstans — om sin syn på livet? Jag tror det var. . .

FÖRFATTAREN:

"Livet är bara som en skimrande såpbubbla."

SKÅDESPELAREN:

Just det, ja. "Som spricker ideligen, ideligen. . ."

FÖRFATTAREN:

"Och endast döden är verklighet, en ofrånkomlig realitet."

SKÅDESPELAREN:

Och kanske ni har rätt — jag vet inte. Men ser ni, jag vill inte veta av döden! Jag tycker inte om den. Jag avskyr att bara tänka på den.

(Med upplyft huvud och en lätt gest, som följer han i fantasin
en såpbubblas färd uppåt.)

Men den där såpbubblan däremot — tänk vad den är vacker! Så den skimrar i alla regnbågens färger! Och så lätt och graciöst den svävar i väg. Åh, vet ni, jag tycker alla människor borde vara som små barn, som med glad häpnad tittar på såpbubblan livet...!

FÖRFATTAREN

(med butter stolthet):

Jag kan inte diskutera de där problemen just nu. Om ni inte vill spela min pjäs, så vill ni inte.

SKÅDESPELAREN:

Vill! Vill! Jag kan helt enkelt inte. Den ligger inte för min själ, inte för min röst...

REGISSÖREN

(har under det föregående närmat sig sakta, obemärkt, lägger handen på skådespelarens axel — mjukt):

Men, kära Gustaf, om du tänker efter så finns det mycket i saken, mycket positivt, som skulle ligga bra till för dig...

SKÅDESPELAREN

(har först stelnat till, rusar nu upp, stampar upphetsad):

Jag kan inte, jag vill inte, hör nil! Jag ger sjutton i't...!

(Han rusar bort över scenen, in i sin loge och drar igen dörren efter sig med en smäll. Pausering. De två innevarande se efter honom. Regissören skakar leende på huvudet, som om han inte tar utbrottet alltför allvarligt.)

FÖRFATTAREN

(reser sig sakta):

Jaa — — men mitt manus. Jag måste väl be...

REGISSÖREN

(snabbt, ivrigt):

Nej, nej, nej, för Guds skull! Låt det ligga kvar
här så är ni snäll! Och förständig också, för resten!

(Tar författaren under armen, varvid båda närma sig korri-
doren.)

Åh, ni ska se — den kommer, den kommer! Titta
in dan efter premiären och fråga efter mig.

RIDÅ.

AKT II

ANDRA AKTEN.

FÖRSTA BILDEN.

(Scenen densamma som förut. Kvällsbelysning. En smula matt, för att ljuset inte skall strömma ut på scenen. Skådespelarens klädloge öppen, så att dess brokiga kaos — i starkare belysning än yttre scenen — av olika kläder är synligt.

Vid ridåns uppgång stå scenvaktmästaren och garderobiärskan och lyssna vid kulisserna till vänster. Man hör musik och det hasande ljudet från dansande par. Skådespelaren och skådespelerskan avsluta just en duett. Den förre slutar några takter före den senare.)

SKÅDESPELAREN

(höres upphetsad):

Nej, sluta, sluta, för Guds skull!

SKÅDESPELERSKAN

(höres):

Men kära lilla Gustaf, vad är det frågan om?

SKÅDESPELAREN:

Och det frågar du...!

SKÅDESPELERSKAN:

Ja, mig är det då inget fel på.

SKÅDESPELAREN:

Det är fel på allt, allt, allt! Det har gått på tok ända sen vi började. Det går på tok nu! Det kommer att gå på tok hela natten!

(Han kommer utrusande med sådant fart att de två lyssnarna knappt hinna dra sig undan — stannar — drar otåligt av sig fracken och kastar in den i logen, varvid garderobiärskan går dit in och snällt lägger den till rätta.)

Fy sjutton! Ett sånt genrepl! Jag tror jag blir galen av'et!

(Ropar åt vänster.)

Vi tar en kvarts paus — sen kör vi igenom sista akten igen!

(Torkar sig i pannan, går framåt scenen, lite lugnare till scenvaktmästaren.)

Säg mig, gamle vän, vad är det som inte klaffat under hela kvällen?

SCENVAKTMÄSTAREN:

Tja, jag vet inte.

SKÅDESPELAREN:

Dumheter! Eftersom vi gjort någe fel nånstans så måste du ha sett det!

SCENVAKTMÄSTAREN:

Tjaa — Men jag kan inte sätta tummen på't, så att säga.

SKÅDESPELAREN:

Inte jag heller, vet du. Men om det inte skall gå åt pipan för oss i morgon kväll, så måste vi kunna sätta tummen på't — om vi så ska hålla på hela natten!

(Regissören kommer, läsande några anteckningar, blir stående och lyssnar till närmaste repliker.)

GARDEROBIÄRSKAN

(har kommit ut ur logen, infaller):

Om jag får säga min mening så skulle direktören då sätta tummen på sig själv.

SKÅDESPELAREN:

Skulle jag? Jag? Jag?! Menar ni, mänska, att jag...?

(Då han hör regissören skratta till bakom sig snurrar han runt.)

Vad nu då? Vad skrattar du åt?

REGISSÖREN:

Att du tar så illa vid dig. Bara det visar ju att du inte känner dig i riktig form i kväll.

SKÅDESPELAREN:

Ah, vet hut! Vet hut!!

REGISSÖREN:

Jag tar'et lugnt i stället. Ett dåligt genrep ger en god premiär, som du vet.

SKADESPELAREN:

Prat! Prat! Man får inte försöka trösta sig med såna där fraser — då går det alldeles åt skogen! Man måste arbeta, arbeta om någe inte är som det ska.

(Skiftar, blir nästan inställsamt ödmjuk.)

Ah, förlåt, att jag brusade upp nyss. Var inte ond på mig, John. Det har ju varit mitt fel hela kvällen — bara mitt. Jag råkade i otakt från början. Jag tappade greppet om rollen och jag begriper inte varför. Redan för en vecka sen kände jag ju saken så förbaskat bra. Jag var i mitt livs form.

(Med starkare självkänsla igen.)

För resten så är jag i mitt livs form! Jag känner att jag skulle kunna göra allt, allt! Shakespeare! Strindberg! Ibsen! Gamla farser och smörja! Ja, vad som helst skulle jag ge liv så att brackorna skulle baxna!

(Klagande, med en gest åt huvudet.)

Och ändå — ändå är det någe här ... någe som tar emot. Som förvirrar. Som splittrar. Något främmande. Som brutit sig in som en tjuv i huvut. — Äsch, jag struntar i't! Det reder nog upp sig!

REGISSÖREN:

Du gör rätt. Man får inte knyta sig. Man måste slappna av ibland.

SKADESPELAREN:

Javisst. Inte sant?

(Vänder sig om och ropar utåt korridoren, dit scenvaktmästaren och garderobiärskan försvunnit.)

Kvasten! Du har väl inte en kopp kaffe att bjuda mig på?

SCENVAKTMÄSTAREN

(höres):

Kommer strax — strax.

SKADESPELAREN

(sätter sig):

Ja, som sagt, och det är ju därför jag vill köra den här gamla gojan. För att få spänna av lite grann.

(Fnyser till.)

Åh, jag vet nog man kommer att säga att det inte är mig värdigt det här! Men det skiner jag i, som du vet. Jag måste känna att jag får leka en smula ibland. Inte gå omkring i någon tung tragisk järnrustning jämt. Utan dansa, sjunga, skoja upp mig. . .

(Scenvaktmästaren kommer med en termos och en kopp, slår upp kaffe och försvinner igen.)

Tack!

(Dricker — sedan inätvänt fundersamt, som om han inte kan släppa tankarna på sitt eget tillstånd.)

Men det är i alla fall någe förbaskat konstigt med det här. Jag har aldrig känt mig sån förut. Det är som — — som — — — Tror du jag håller på och blir rubbad, John?

REGISSÖREN:

Dumheter!

SKÅDESPELAREN:

Eller överansträngd, som man kallar't. Nej, för sjutton, man kan inte bli överansträngd av arbete, när man arbetar med sån glädje som jag. Säg mig, hör du, det har väl aldrig hänt något den här veckan, som jag glömt bort? Något som jag försummat — och som trycker mig nu? Ja, du förstår...?

REGISSÖREN:

Jag vet ingenting särskilt som hänt. En massa fordringsägare har ju sprungit här som vanligt.

SKÅDESPELAREN:

Äsch, dom! Dom mår bra av en smula motion. Och dom vet ju att dom får sina pengar i sinom tid, fast dom tycker om att springa här och gapa.

REGISSÖREN:

Det ska Gud veta att det känns kittlande behagligt för en del att komma stickande med sina krav på en sån som dig.

SKÅDESPELAREN

(reser sig häftigt):

Men du! Nu vet jag! Märta är ju inte här! Varför — varför? Hon vet ju att jag vill ha henne hos mig både på genrep och premiärer. Jag behöver henne. Men varför just i kväll...? Äh...! Det är så sant det — pojken är ju sjuk! Det är det som legat bakom hela kvällen, ska du se! Han kanske blivit sämre! Jag måste ringa genast — genast.

(Tar ett par steg mot logen, men stannar betänksamt, ser sig om.)

Du, John, vad är klockan egentligen?

(Kastar utan att vänta svar en blick på sitt eget armbandsur.)

Tolv! Herre Gud, redan tolv.

REGISSÖREN:

Om det varit någe allvarligt skulle hon naturligtvis själv ha ringt.

SKÅDESPELAREN:

Ja, ja, det är klart. Men om jag ringer nu så kanske jag väcker dem. Mitt i natten. Och det vore ju brutalt. — Och för resten! Fruntimmer blåser ju upp saker och ting så förskräckligt när det gäller barnen. Om karl'n är sjuk däremot — Nej, de tror aldrig att en karl kan vara sjuk. Då är det bara inbillning hos honom. Eller en struntsak. Men tänk...

(Sätter sig i eftertänksam attityd, liksom leende inom sig.)

Tänk ändå, så beroende man kan vara av en kvinna — hur gammal man än blir och hur självständig och märkvärdig man än är i fråga om allt annat. Hon kanske inte kan säga en något direkt, men bara hennes närvaro stärker en. Om hon också inte begriper så värst mycket så vet man ändå att hennes själ är med en, omkring en, som ett stimulerande fluidum. Vetskapen om att man är älskad skänker kraft...

(Skådespelerskan och andre skådespelaren komma in, den förra i stor toalett, den andre i grann fantasiuniform av operett-typ. Den förra svassar lite affekterat över scenen, kastar sig ned bredvid skådespelaren och lägger förtroligt armen kring hans hals. Det följande i stegrad tempo.)

SKÅDESPELERSKAN:

Men Gustaf lilla — raring — är det verkligen nödvändigt att gå igenom sista akten en gång till...?

SKÅDESPELAREN:

Javisst, jag har ju sagt...

SKÅDESPELERSKAN:

Men så här sent...

SKÅDESPELAREN:

Alltsammans är på tok som det är.

ANDRE SKÅDESPELAREN:

Jag kan då inte finna något fel.

SKÅDESPELAREN

(far upp från sin plats):

Men jag kan!

REGISSÖREN

(dämpande):

Det är några småsaker...

SKÅDESPELAREN:

Men Herre Gud, människor, har ni då ingen känsel?! Jag kände det som om en hel myrstack kröp över kroppen på mig...

ANDRE SKÅDESPELAREN:

För min del är jag inte medveten om några fel. Och vad Bella beträffar, var hon ju helt enkelt...

SKÅDESPELAREN:

Ja, ja, ja! Det är mitt fel, helt och hållet mitt fel. Jag levde inte med! Kände ingen takt, ingen rytm — ingenting. Och det började just med vår första scen, du Jahn.

ANDRE SKÅDESPELAREN:

Jaså.

SKÅDESPELAREN:

... för ända till dess var det riktigt bra alltsammans! Man kände att man var på en nattklubb i Wien. Där fanns hög luft, fart, rörelse, lidelse, liv! Och Bella var strålande i sin stora scen! När hon utropar...

SKÅDESPELERSKAN

(infaller — halvt skämtsamt, halvt agerande):

"Vad skall jag med ett furstendöme — när inte du kan bli min furste där?"

SKÅDESPELAREN:

Just det, ja — där ligger det. Hon vet inte vem jag är. Hon tror att jag bara är en glad garssong, nästan en äventyrare. Det är min stora triumf att jag lärt henne älska mig som man — inte som den arvfurste jag i själva verket är! Och då kommer du...

(Hämtar andan.)

ANDRE SKÅDESPELAREN

(bittert):

Ja. Och sen?

SKÅDESPELAREN:

Och så kommer du, med pukor och trumpeter, adjutanter och sabelskrammel, och den där lilla skräpfursten av Haffsenburg, som du vill ha till måg. Och hovmästarna är nervösa, kyparna vettskrämda, musiken tystnar, de dansande stannar. Det blir tyst. Det är liksom bara du och jag på scenen. Vi står mitt emot varann... Så här. Och du — du som inte vet att jag kunde få dig att sopa golvet framför mig med din hatt om jag avslöjade min titel — Du säger...

ANDRE SKÅDESPELAREN

(i vardagston, liksom sufflerande):

"Jaså, det är du, din fräcka lymmel, som understått dig att slå dig ut för min dotter!"

SKÅDESPELAREN:

Då låtsas jag smilande underdånighet för att ge dig en läxa och säger: "Ja, ers högvälborenhet."

ANDRE SKÅDESPELAREN:

Och jag skrattar sardoniskt, för du väcker ju bara mitt löje, och avbryter: "Och ni påstår att ni älskar varandra..."

SKADESPELAREN

(med uppskruvat, teatraliskt tonfall):

"Tro mig, ers högvälborehet, er dotter älskar mig!
Hon är villig att dela min enkla lott! Och jag ... jag
... jag ...

(Tystnar, visar tecken till stark förvirring, nästan ångest och sätter handen för ögonen, som för att erinra sig genom att utestänga allt oväsentligt.)

Vänta — vänta! Jag har det snart! Det kommer...

REGISSÖREN

(sufflerar halvviskande):

"... och jag kan ge mitt liv för henne!"

SKADESPELAREN

(svarar med tonlös röst — är liksom borta — i en annan roll — varvid de övriga reagera först, för att därpå bli stående, lyssnande, undrande):

Kan man ge det man inte har? Jag är ju en död mänska. Jag dog en natt i november under den stora offensiven. Man påstår att jag vaknade till liv på morgonen. Men jag vaknade inte. Runt omkring mig var det bara död — död. Där låg döda i tusentals. Jorden var död. Himlen var död. Där fanns bara tystnad. Och då kände jag att jag hade döden kvar inom mig — isande död. Jag var en återuppståndnen — men inte till livet...

SKADESPELERSKAN

(skrämd):

Men Gustaf då...

(Regissören tar ett steg fram och hejdar henne med en varnande gest, just när hon tänker gripa tag i den talande.)

SKÅDESPELAREN

(alltjämt i trance):

Tyst — tyst! Jag har det, säger jag.

(Dramatiskt.)

Och så talar ni om att älska! Älska är liv! Men hur skulle den som upplevt så många dödar kunna ha liv? Hur skulle han kunna älska?

ANDRE SKÅDESPELAREN

(liksom indragen i stämningen — bittert):

Hur skulle du kunna älska — du som låtsats kärlek så många tusen gånger?

SKÅDESPELAREN:

Kärlek...? Det ordet har ju ingen mening för mig.

ANDRE SKÅDESPELAREN:

Jag tror det aldrig haft det.

SKÅDESPELAREN:

Nej, för mig finns bara tomheten kvar — svart mörker — helvete. För helvetet börjar när kärleken tar slut.

ANDRE SKÅDESPELAREN:

Det är därför du låter *henne* leva i ett helvete — henne som jag kunde offra min själ för!

SKÅDESPELERSKAN

(rusar fram, griper andre skådespelaren i armen):

Du! Du! Vad menar du? Du har ju sagt hundra gånger att jag är den enda...!

SKÅDESPELAREN

(uppvaknande, förvirrad):

I Herrans namn! Vad är det frågan om? Vad repeterar vi egentligen?

REGISSÖREN:

Hm. Jag tror du råkade komma in i fel pjäs, kära Gustaf. De där replikerna tillhör ju nästa program — Werners drama.

SKÅDESPELAREN:

Nästa program: I helsicke heller! Hälsa den där författaren att han kan dra åt skogen för mig!

(Går raskt, medan de andra följa honom med blickarna, upp mot sin loge — vänder sig om i dörren.)

Vi repeterar inte mera i kväll. Jag är trött. Jag vill vara i fred.

(Han stänger om sig — de övriga stå tysta några sekunder.)

SKÅDESPELERSKAN:

Du Jahn! Vad menade du egentligen med det du sa? Jag fordrar att du talar om...

ANDRE SKÅDESPELAREN:

Dumheter! Han smittade mig bara. Ibland är det ju alldeles omöjligt att stå mot honom.

RIDÅ.

MEMORANDUM

FOR THE RECORD

1. Memorandum of the Board of Directors, dated 1/15/54.

2. The Board of Directors has approved the proposed program of expansion of the company's operations in the field of international trade.

3. The Board of Directors has also approved the proposed program of expansion of the company's operations in the field of international trade.

4. The Board of Directors has also approved the proposed program of expansion of the company's operations in the field of international trade.

5. The Board of Directors has also approved the proposed program of expansion of the company's operations in the field of international trade.

6. The Board of Directors has also approved the proposed program of expansion of the company's operations in the field of international trade.

7. The Board of Directors has also approved the proposed program of expansion of the company's operations in the field of international trade.

8. The Board of Directors has also approved the proposed program of expansion of the company's operations in the field of international trade.

ANDRA AKTEN.

ANDRA BILDEN.

(Scenen densamma som föregående, dock nu i mörker, med endast en smal strimma ljus sipprande ut kring logedörren, som tydligen inte sluter riktigt tätt till. Scenvaktmästaren ligger, osynlig från salongen, och sover på bänken mellan bordet och väggen.)

SKÅDESPELAREN

(höres, trött, irriterad):

Jaa — stig in!

(Efter ett ögonblick, otåligare, högre.)

Stig in, säger jag!

(Efter ytterligare några sekunder slår han upp dörren och blir stående i öppningen. Han bär frackbyxor och lackskor, men för övrigt en brokig morgonrock, öppen över bröstet så att den uppfläta vita skjortan synes. I handen bär han ett pjäsmanus, med pekfinger instucket mellan bladen som om han just hållit på att läsa. Han är så nervöst överretad att rörelserna verka knyckiga, stundom omotiverade; och talar i det tillståndet högt för sig själv med nyckfulla pauser. Han ser hit och dit.)

Det var besynnerligt. Det var ju nån som knackade. Eller börjar jag höra andeknackningar? Håller jag på och blir galen kanske?

(Håller upp manuset, knäpper till det med den lediga handens pekfinger.)

Nå, det skulle inte förvåna mig — Efter det här. —

(Lyfter manuset ännu högre, travesterande Hamlet, ehuru han samtidigt betraktar sin egen skugga, som faller framför honom, tack vare det starka bakljuset inifrån logen.)

Tja... Att spela det, eller inte spela — det är just frågan —

(Han stelnar till i gesten, tar därpå några snabba steg åt vänster och försvinner. Efter några sekunder tändes ljus inne på scenen, så att en smal strimma faller ut mellan kulisserna och tillsammans med ljuset från logen bildar ett kors på golvet. Efter ytterligare några sekunder återkommer han, allttjämt lika överretad.)

Det var som tusan! Det var väl rättor förstås. Ja, det är klart att det måste finnas rättor i det här gamla spökhuset — rättor av alla möjliga sorter.

(Blir stående utanför logedörren, försöker samla sig, betraktande manuset.)

Men rättor — eller inte rättor — — Om jag bara fick tag i det där — det där — det där... Varför i helsicke kommer karlen tillbaka? Nja, nå'nsta'ns måste han ju, förstås — — Han kan ju inte bara bli stående helt enkelt — var som helst — eller bli sittande — var som helst.

(Knäpper till, en aning lättad, med fingrarna.)

Det är det, ja! Hur djävligt förstörd han än är, så finns det nånting inom honom som driver på, och

så länge en mänska kan röra sig... Men varför just dit? Få se, vad är det hustrun säger...?

(Slår upp manuset, läser.)

"Jag var ung när du kallades till fronten, Georg. Och jag väntade länge — i flera år — mycket, mycket längre än de flesta andra kvinnor. Men till sist kunde jag inte längre. Livet kallade inom mig..."

(Pauserar, ser uppåt — läser med ny betoning.)

"Livet —? Vad menas med livet...?"

(Bryter ut.)

Men gode Gud, kan en mänska verkligen komma därefter att hon frågar sig vad livet är? Det självklaraste — det naturligaste...!

(Läser i ett slags förbittring, snabbt, nervöst.)

"Det fanns därute också, menar du. Ja, ja, ja! Om man med liv menar bara rörelser och fart, en själlös mekanism, inställd på död och förintelse, söndersprängande, förintande, krossande, eld som dånande slukar människor, hus, träd och lämnar jorden förbränd och steril..."

(Sakta, kännande sig för.)

"Vet du, den första tiden kunde jag brista i gråt om jag händelsevis fick se en liten fågel hoppa över den svarta marken. Men under den sista tiden... Jag sträckte ofta ur armen när jag gick förbi grönskande buskar och smulade bladen mellan fingrarna — sakta — sakta så här — och tänkte att det där var ju liv, det var det som allt animalt liv till sist

beror av. Men det var som om det låg en oändlighet av tid och avstånd mellan tanken och mitt inre — den rörde mig inte — jag kunde lika gärna smulat en varelse av kött och blod mellan fingrarna utan att det rört mig.” —

(Bryter ut — upprörd.)

Nej, fy, fy, fy! Det är inte rätt det här, det är omöjligt!

(Tvivlande igen.)

Eller — möjligt? Omöjligt? Vem vågar efter de här sista åren säga vad som är omöjligt när det gäller mänskan? När den här mänskan till exempel säger... Ja! Ja! Det är något som är rätt här. Han är sån! Han måste vara sån! Men jag kan inte känna honom — jag kan inte få honom *inom* mig! För djävulen!

(I detta ögonblick vaknar scenvaktmästaren, hostar till och reser sig upp sittande. Skådespelaren far ihop — desorienterad och skräckslagen.)

Vem är det? Vem är det? Är det du — du?

SCENVAKTMÄSTAREN:

Det är ju bara jag — jag —

(Han stiger upp helt, hasar ett par steg åt sidan och tänder en röd nattlampa vid korridoren, dock så svag att ljuskorset alltså dominerar. I nattens och tystnadens ensamhet behandla de två männen varandra naturligt mänskligare än under dagens jäkt. De äro närmare varandra.)

SKÅDESPELAREN:

Åh, är det du! Jag trodde... Ja, Gud vet för resten vad jag trodde. Jag har tyckt att det spökat

här i natt, ser du. Jag har inte känt mig ensam som jag brukar, när jag stannar kvar.

(Sätter sig på bänken intill väggen.)

Ja ja, du var ju här förstås. Men det var inte dig jag kände ändå. Det var en annan — en hemsk en.

(Drar efter andan.)

Nåja, i grund och botten borde jag väl vara van vid det nu — att alla möjliga och omöjliga figurer lever inom en så där — ja, så där att man riktigt ser dem skutta kring — så man kan ta i dem. Åh, hör du, kom och sätt dig här och håll mig i hand ett tag.

SCENVAKTMÄSTAREN:

Hm — ska jag hålla dig i handen?

SKADESPELAREN:

Jag behöver det ibland, ser du. Det är så lugnande.

(Då den andre satt sig mitt emot honom och deras händer råkats över bordet.)

Så där ja — jag visste det. Du är en trygg människa. Besynnerligt — att du skulle vara kvar här. Efter så många år.

SCENVAKTMÄSTAREN:

Inte så besynnerligt. Jag stannar där jag får behålla min trygghet.

SKADESPELAREN:

Ja, den som kunnat det ändå.

SCENVAKTMÄSTAREN:

Det har hänt dig mycket sen jag såg dig första gången. Du var bara sexton år då.

SKADESPELAREN:

Jag minns nog — — osnuten och fåfäng.

SCENVAKTMÄSTAREN:

Inte så fåfäng precis. Men lika självsäker som en vacker flicksnärta som tar för givet att hela världen ska kasta sig för hennes fötter, bara hon vinkar med lillfingret.

SKADESPELAREN:

Bar jag mig mycket löjligt åt? Säg?

SCENVAKTMÄSTAREN:

Den första tiden trodde du att du skulle lägga hela teatern för dina fötter. Och det gjorde du ju. Sen gällde det att erövra hela Stockholm. Och lyckades också. Och sen kom hela Sverige. Och sen tog du hela Skandinavien med storm. Jaja, jaja. Och sen...

SKADESPELAREN

(skrattande):

Nej, nej, nej, tyst nu — tyst nu!

SCENVAKTMÄSTAREN:

Vet du egentligen varför du lyckades med allt det där?

SKADESPELAREN:

Vet du?

SCENVAKTMÄSTAREN:

Därför att du var en lycklig mänska.

SKÅDESPELAREN

(rycker till, börjar återkomma till verkligheten):

Lycklig...!

SCENVAKTMÄSTAREN:

Det var din natur, ser du. Du riktigt strålade av lycka. Du var som mänskorna själva önskade vara. Och så blev du deras idol på det sättet, deras gunstling — bortskämd ibland, men i alla fall..

SKÅDESPELAREN:

Du har rätt. Lycklig — det var min natur. Och jag är ju lycklig, jag är det, jag är det!

(Lägre igen, seende bortåt scenen begrundande med hakan stödd i händerna och armbågarna mot bordet.)

Oftast åtminstone — Fast kanske inte precis på just det sättet som folk tror. — Ser du? Ser du korset där?

SCENVAKTMÄSTAREN:

Ett kors?

(Ser sig undrande om.)

SKÅDESPELAREN:

Ja. Ett kors av ljus, till och med av teaterljus. Men ändå ett kors. Det är mitt det.

SCENVAKTMÄSTAREN:

Känner du det så...?

SKÅDESPELAREN:

Ja. Ja. Men jag kan inte säga dig varför. — Ett kors — ett kors av idel strålande ljus! Men ändå ett kors att bära — det är så helt med mig att jag inte kan ge det uttryck! Vet du, just nu skulle jag vilja gråta.

(Fattar den äldres hand.)

Ja, jag skulle vilja lägga huvut mot din axel och gråta ut, precis som vore jag en liten pojke och du min far.

SCENVAKTMÄSTAREN:

Men gosse, gosse då — hur är det fatt?

SKÅDESPELAREN:

Åh, var bara lugn du, lugn du, jag gör'et inte! Men det känns så. Det spränger i mig. Jag får ingen ro, jag har inte haft nån ro på evigheters evighet.

SCENVAKTMÄSTAREN:

Och ändå är du lycklig, sa du?

SKÅDESPELAREN:

Man kan vara lycklig över det lilla helvetet man bär inom sig också. Lycklig över att ödet gett en förmåga att känna starkare — intensivare — smärtsammare än andra. Själva lidandet, du, det kan ge en fullhetskänsla som når högt, högt över det som folk så banalt kallar lycka.

(Med naiv iver, lutande sig framåt.)

Vet du, när människor kallar mig en "lyckans gullgosse", den som är född med "segerhuva", då *skrat-*

tar jag — här — djupt, djupt inom mig — jag skrattar hånfullt. Det är elakt, jag vet det, men jag kan inte hjälpa't. Det är så löjligt, som dom pratar. Dom vet ju ingenting alls om verklig lycka. Och ibland — ja, ja, ja, jag medger det — ibland känner jag hat mot dem också. Dom vet ju så litet, dom ser bara ytan av mig, tycker jag. Och därigenom gör dom mig orätt när dom talar...

(Han tystnar — drar tillbaka sin hand sakta, fäster blicken på manuset framför sig, tar det därpå och håller upp det för ögonen ungefär som om han skulle se sig i en spegel. När han sedan talar sker det monologartat, som om han frammanar en bild inom sig och mödosamt försöker analysera den.)

Men kan det inte vara likadant med den här mannen, Georg? Han påstår att känslan är död inom honom. Men är den det? Naturligtvis inte, för han känner både äckel och hat inför människorna omkring sig. Men han måste mena att känslorna så som dom fattar dem inte är desamma för honom. Allting har blivit upplöst för honom så att där andra ser höjder, där ser han djup, och tvärtom. Krigsvirveln har vridit hans själ i spiral, så att han inte vet vad som är räta och aviga ens av honom själv. Han har gått igenom så mycket, att inga ord kan uttrycka verkligheten, den riktiga verklighet som han ser...

(Springer upp, otålig och upphetsad, rör sig över golvet.)

Åh, ord, ord, ord, vad ni säger lite! Man skulle behöva hundra ord för varje känsla, hundra nyanser för varje ord! Och ändå vore det för lite, ändå vore det för lite för att uttrycka en levande mänska!

SCENVAKTMÄSTAREN:

Man borde försöka känna enklare så kände man sannare.

SKÅDESPELAREN

(hör honom inte):

Ja, hur ska man kunna uttrycka det där: att för den här mannen är det enda liv han upplevt just själva livets förintande av sig självt? Till och med det hat man gav honom rätt — ja, plikt att känna — hatet mot den så kallade "fienden" — har ju förbränt sig självt! Inte ens det har han kvar! Han är liksom bortom — bakunder — på sidan om — Och ändå har han — Ja, vad ska man kalla det — ett slags tragisk längtan efter livet... Eller ... eller ...

(Vänder sig snabbt mot scenvaktmästaren, som om han mitt i sitt självupptagna inlevande är medveten om att han har en åskådare.)

Tyst du! Tyst du! Vänta — vänta — "En tragisk längtan efter livet" — Ja, kanske — kanske det är det som är den springande punkten...? Eller kanske han menat...?

(Stannar mitt på scenen, tänker sig för ett ögonblick, knäpper till med fingrarna.)

Nej, nej, fan heller!

(Springer in i logen och slår ett nummer på fingerskivan.)

Hallå! — Åh, hallå — är det du, John? Åh, hör du, vänta ett tag.

(Snurrar runt och sticker ut i dörren ett tag igen.)

Hör du, Kvasten! Ta och koka upp lite kaffe och skaffa hit en halv liter konjak! Kan du det?

(Fortsätter sedan att tala i telefonen utan att vänta svar från scenvaktmästaren, som bara "hum'ar" och hasar ut i korridoren.)

Ja, hej på dig igen, John! Jag är kvar på teatern! Och nu ska du ta en kärra och åka hit. Och så i förbifarten hämta upp den där förbannade författaren Werner — eller vad han nu heter — så han är med dig! Vi ska arbeta, förstår du.

(Efter ett ögonblicks lyssnande.)

Om jag ska gå in för saken? I helsicke heller. Men jag måste prata om'en — jag får ingen ro annars! Det spökar här.

(Medan han pratar i telefon kommer hustrun in från korridoren. Hon har stannat där. Skådespelaren kommer strax därefter ut från logen, alltjämt med manuset i näven, uppiggad av sina tankar på saken, men stannar tvärt, nästan bestört, då han får syn på henne.)

Men, Märta då! Har det hänt någe särskilt efter du kommer hit så här dags?

HUSTRUN

(tillknäppt, sätter sig):

Inge annat än jag ville veta om du lever eller inte.

SKADESPELAREN:

En sån idé då!

HUSTRUN:

Vet du av att du inte varit hemma på fyra dygn?

SKADESPELAREN:

Herre Gud, är det så länge sen? — Åh, förlåt mig, Märta. Du vet ju hur det brukar vara så här strax före en premiär. Åh, säg att du förlåter mig!

HUSTRUN:

Jag måste väl.

SKADESPELAREN:

Men du! Jag kanske inte kan förlåta dig.

HUSTRUN:

Såå...?

SKADESPELAREN:

Jaa, vet du... Varför kom du inte tidigare? Till genrepet? Du vet ju hur väl jag behöver dig när det gäller. Nu har allting gått på tok — allting, förstår du — bara för att jag inte såg dig sitta tillsammans med John därnere på parketten! Jag kände hela tiden att det fattades nånting, ser du, och jag visste inte vad det var...

HUSTRUN:

Jag kunde inte lämna pojken.

SKADESPELAREN:

Men Herre Gud, han är väl inte sämre, säg?

HUSTRUN:

Neej, sämre är han väl inte. Men febern vill inte ge sig.

SKADESPELAREN:

Men vad säger läkarn då?

HUSTRUN:

Han vet inte så noga. Han ska ta honom på röntgen i morgon.

SKÅDESPELAREN

(splittrad mellan tankarna på rollen som lever inom honom och tankarna på sonen och hustrun):

Jaha, jaha — Röntgen, ja! Ja, det är bra, det är bra! Då får vi ju veta! Jag menar — dom är ju skickliga numera att ta reda på om någe är fel ... Åh, den lilla gullungen där! Varför ska just han vara krasslig när en sån usling som jag...?

HUSTRUN:

Tänker du på honom ibland?

SKÅDESPELAREN:

Men käraste då...?

HUSTRUN:

Tänker du på mig också ibland...?

SKÅDESPELAREN:

Men hur kan du fråga...?

HUSTRUN:

Åh, jag vet ju att för dig betyder ingenting nånting utom det som du just håller på med...

SKÅDESPELAREN:

Hur kan du säga någe sånt? När du vet hur mycket du betyder för mig?

HUSTRUN:

Jag undrar det, jag.

SKÅDESPELAREN:

Men jag frågar om igen: Hur kan du säga nånting sånt?

HUSTRUN:

Det är ju så. Det har alltid varit så. Jag har vetat det. Och det måste ju vara så.

(Resignerad.)

Men det hindrar inte att jag önskar det vore en liten, liten smula annorlunda.

SKÅDESPELAREN

(har satt sig på bordsskivan, lutar sig fram mot henne):

Nu är du i alla fall bra oresonlig, Märta. Nej, nej, avbryt mig inte! Jag vet ju att jag är en buse, jag har försummat dig avskyvärt. Men vänta bara — vänta bara tills premiären är över nu...

HUSTRUN:

Då grips du genast av entusiasm för något annat.

SKÅDESPELAREN:

Nej du! Den här gången ska det bli på ett annat sätt.

(Griper hennes ena hand.)

Herre Gud, jag är ju egentligen så trött nu. Jag behöver vila. Och innerst inne i mitt hjärta är jag ju en riktig hustomte — det vet du. Jag önskar ingenting annat än att få vara i mitt lilla, rara hem. Och gona mig där tillsammans med dig och gullungen. Ha tystnad och frid omkring mig, sitta i rökrocken

framför brasan om kvällarna och småprata och känna att ingenting i världen angår en än just det som man har mellan sina egna fyra väggar.

(Under repliken drar hon undan sin hand.)

Men vad nu, käraste? Får jag inte hålla dig i handen?

HUSTRUN

(reser sig, nervösare):

Förlåt mig — Jag är nog bara lite trött och nere. Jag känner mig en smula orolig och ... och ...

(Bryter plötsligt ut.)

Ah, Herre Gud, Gustaf, har du aldrig tänkt på att en kvinna också kan behöva nån att hålla i handen ibland? Nån som kan ge henne en känsla av trygghet och ro?!

SKADESPELAREN

(reagerar också genom att stiga upp, häpen, upprörd):

Men i himlens namn! Vad arbetar jag för — vad har jag alltid arbetat för? Om inte för att ge dig trygghet och ro? Har du inte allt vad du behöver? Kan du önska dig nånting som jag inte gett dig?

HUSTRUN:

Ja. Dig själv. Mänskan.

SKADESPELAREN:

Mig själv? Mänskan... ?

HUSTRUN:

Nä, nä, nä, låt oss inte tala om det! Du är ju den du är! Ett geni! Och därför förstår du inte att man kan bli trött på ett geni också och börja längta efter en vanlig, enkel mänska. En vardaglig och — — ja, så där...

SKÅDESPELAREN:

Kan inte jag förstå...? Åh, vad kan inte jag förstå? Men, käraste du!

(Kastar sig, en aning teatraliskt, på knä och griper hennes hand.)

Och jag svär — åh, jag svär...

HUSTRUN:

Nej, svär inte!

SKÅDESPELAREN:

Jo, jag svär att efter den här dagen...

HUSTRUN:

Nej, natten...

SKÅDESPELAREN:

Nåja, efter den här natten då. Jag ska bli en helt annan mänska. Jag ska tänka på dig först — ja, först och främst bland allt. Det kan gå ut över oss! Jaa, det måste du tänka på. Jag kanske inte kan arbeta så mycket som jag gjort hittills. Men det gör ingenting. Egentligen avskyr jag ju det här — med roller och roller — och människor som inte är

jag — och när det kommer till kritan så längtar jag ju bara efter det som du säger, att vara en enkel, vardaglig mänska.

HUSTRUN:

Kan du det?

SKÅDESPELAREN:

Kan? Vad kan inte jag? Och jag svär... Ja, bara den här premiären är över... Åhja, du vet ju, jag har engagerat så många mänskor! Jag måste föra saken i land, annars... Dom har ju inget att leva av — ja, och så där vidare... Men, som sagt, när allting är över, då du, då du — Då ska jag bli vad du önskar! Och vad jag också önskar: en *mänska*! Bara för dig, ser du, bara för dig! Jag ska alltid ligga på knä för dig. Jag tycker ju så mycket om att ligga på knä för dig. Och känna — åh, känna att du är när mig.

(Regissören och författaren samt scenvaktmästaren komma in från korridoren. Den senare bär en bricka med kaffe och en halv liter konjak, som han ställer på bordet, varpå han hasar ut igen. De andra kvar. Skådespelaren springer upp.)

Åh, hej, hej!

(Till scenvaktmästaren.)

Tack — tack ska du ha!

(Stirrar på författaren.)

Jaså, det är ni som tillåtit er att skriva den här pjäsen "Den återuppståndne"?

FÖRFATTAREN:

Än sen då?

SKÅDESPELAREN:

Begriper du inte, din djävul, vad du har gjort?

FÖRFATTAREN:

Vad jag...?

SKÅDESPELAREN:

Jo, du har tvingat på mig ett drama om en mänska som är död! Och då måste du också förklara för mig varför — varför han är död?

FÖRFATTAREN:

Men det är väl så enkelt så. Det helvete som han har gått igenom har gjort att han tappat kontakten med mänskorna.

SKÅDESPELAREN:

Joo — javisst — Fanken i mig — det ligger nånting i det där! Eller vad säger du, John? — Tyst nu! Tyst nu! Jag har'et — jag har'et —! Han ska gå så här! Jaa, så här, ja... Så att man känner att därute vid fronterna har han helt enkelt blivit reducerad till en maskin...

FÖRFATTAREN:

Vänta, vänta! Stopp ett tag! Du måste komma ihåg att den här grabben inte bara är ett exempel på vad kriget kan åstadkomma med mänskorna! Han är en av de vanliga mänskorna också — Ja, jag menar: en av dom som är döda i vardagslag.

SKADESPELAREN:

Mänskor som är döda i vardagslag...? Vad fan menar du med det?

FÖRFATTAREN:

Men det är väl klart.

REGISSÖREN:

Du förstår, Gustaf — Werner menar att hos alla människor finns det alltid något som är dött.

FÖRFATTAREN:

En illusion om sig och sin förmåga till exempel.

REGISSÖREN:

Eller kärleken till en man eller en hustru.

FÖRFATTAREN

(rycker till sig manuset):

Nå, men det ligger ju här alltsammans! När mannen till exempel säger...

SKADESPELAREN:

(rycker i sin tur till sig manuset):

Jaja, jaja, det där vet jag, det kan jag! Han är en vardagsmänniska, ja. Men en som är medveten om allt det döda inom sig själv ... och som just därför förlorat den omedelbara förmågan att känna kontakt med andra människor. — Men för tusan, min herre, ett drama består ju just i en högst dramatisk kontakt mellan olika människor!

FÖRFATTAREN:

Det kan så vara. Men här ligger kontakten just i de andras skräck för det döda inom honom. Som dom i alla fall själva är mer eller mindre skyldiga till.

SKÅDESPELAREN

(nyfiken igen):

Skyldiga? På vad sätt?

FÖRFATTAREN:

Alla var på ett eller annat sätt skyldiga till kriget. Genom försummelser och likgiltighet, slöhet och egoism. Genom att tänka mera på sina egna små privatintressen än på det stora hela, på mänsklighetens väl och framtid...

SKÅDESPELAREN:

Jajaja! Den tanken förstår jag. Gud ska veta att jag också känt det så. — Men vad jag menar är det: att det måste finnas en smula värme också inom honom — en liten, liten smula värme för att man ska kunna göra honom!

REGISSÖREN

(infaller):

Fundera ett litet tag på hans förhållande till sin hustru, Gustaf.

FÖRFATTAREN:

Där ligger dramats kärna.

(Hustrun, som under det föregående hållit sig i bakgrunden uppåt korridoren, rycker härvid ett steg framåt, spánt intresserad.)

REGISSÖREN:

Hon känner med instinktiv självklarhet att hon har rätt till sitt eget liv.

FÖRFATTAREN:

Och det har hon ju också. Alla individer har rätt att leva ett enkelt, naturligt liv. För sånt som kommer dom att känna lycka och tillfredsställelse.

REGISSÖREN:

Men på samma gång kan hon inte frigöra sig från en dunkel, pinande skuldförnimmelse! Hon kan inte erkänna att just hon har någon skuld till hans tragedi. Men känslan finns där, den går inte att skjuta bort.

SKADESPELAREN:

Vänta — vänta!

(Tar sig för pannan, sökande.)

Alla människor bär på en hemlig skuldkänsla. Det är allt det onda här i världen som skapar ideliga samvetsförebåelser, fast ingen vet med sig att just hon begått något orätt.

FÖRFATTAREN:

Och hos hustrun förtäts nu alla andras allmänna skuldkänsla, därför att hon älskat honom så mycket en gång och tycker sig ha ansvar för hans öde.

REGISSÖREN:

Och tänk nu på hur han känner det i andra akten när han märker det där hos hennel Det hugger till inom honom. Han grips av skräck för sig själv...

FÖRFATTAREN:

Och samtidigt vaknar också hans egen skuldkänsla, som förkvävt av alla lidanden han fått genomgå, till nytt liv. Han blir...

SKADESPELAREN

(häftigt uppflammande):

... han blir blixlikt levande! Då och då! Livet inom honom vill vakna upp. Ja, ja, ja! Nu ser jag honom. Nej, jag anar honom bara! Men han finns ju där. Han börjar komma till mig.

(Han går raskt fram till författaren, griper hans hand och kramar den, medan han ser honom rakt i ögonen. Härunder vänder sig hustrun med ett uttryck av resignation och lidande bort och glider ut.)

SKADESPELAREN:

Hör du! Jag gör saken! Jag gör den! Det ska bli underbart att spela den rollen! Du ska ha tack för att du lämnat den åt mig. Och vi ska bli vänner, vi två.

(Innan författaren hinner svara förändras hans uttryck, han ser sig kring, liksom uppvaknande, förvirrad.)

Men vad det blev tomt här med en gång — Så besynnerligt... Var det ingen mera här...?

REGISSÖREN:

Din hustru var ju här. Men hon gick för länge sen — tror jag åtminstone.

SKADESPELAREN:

Jaså, Märta — — Jaa, nu minns jag. — Men vad ville hon...?

(Slår bort det.)

Jaja! Det får jag tänka på en annan gång. — Vad säger du, John, ska vi sätta i gång genast efter premiären?

REGISSÖREN:

O.K.! Jag tror vi kan besätta de andra rollerna också.

SKADESPELAREN

(dunkar författaren vänskapligt i ryggen och för honom de få stegen till bordet):

Och det tar vi oss ett glas på, herr författare!

RIDÅ.

1875

Just det jag har tänkt på sedan jag
såg dig följa mig till skolan. Du
skulle ha varit här vid skolan
och sett mig.

BEROENDE

O.K. Jag tror vi kan bestämma
att jag ska gå till skolan
och se till att jag kommer
till skolan. Det är viktigt
att jag kommer till skolan
och ser till att jag kommer
till skolan.

Om det inte blir så, så
skulle jag vilja se till att
komma till skolan. Det är
viktigt att jag kommer till
skolan.

RIDA

BEROENDE

Här det jag gör. Jag gör det
och det är det som jag gör.
Det är det som jag gör. Det
är det som jag gör. Det är
det som jag gör. Det är det
som jag gör.

Men vad det blir med en gång --
betydligt... Var det ingen anna här...?

BEROENDE

En häst var det här. Men hon gick till
skolan -- tror jag.

BEROENDE

Ja, Maria -- ja, det minns jag -- Men
vad blev det...?

TREDJE AKTEN.

AKT III

Platsen äro tvänne, som utlösa med tillräckligt rum för de till följande föreläsning, så att man genom öppnandet af de olika sällsamma böcker. Huru på denna till "victoria" — till följande rummet — till följande följande med utmärkt och upprädd till en del ordet, en bokkylla, bord, stolar ut in, som gör följande av en halvvecka, men till slutet som upprädd. Till denna måla utlägga öfver till utrymmet mellan stegen och de svenska skåporna, där skåporna stola ut och stula på den ständigt.

Det är en vacker föreläsning till profilen. De utläsande följande tiden i dagen en viss nervositet, stundom rent av röttlig. Skåporna utläsande alltigenom i stora byxor och skor, men kort skämtsök, med gradvis ökningens höjden och stundtill spår av kvadrant begärande. Till en viss höjden en utslag utläsandes. Han är tillräckligt utläsande eller ordet eller bilderna. De övriga utläsande i vardagskläder. Detta mötet i rummet följande och klart, som under utläsandes i utrymmet på utläsande något dunkelt. Vid utläsande utläsande utläsandes på en stund, bildandes i rummet, som jag läser med högt. Vid utläsande och till slutet höjden, så jag höjden så att den öfver utläsande på den höjden, till andra utläsandes till framtid.

ANDRE SKADESPELAREN.

Ja, ja, jag följande. Jag tyckte själv att jag höjden för högt i den där scenen.

III TKA

TREDJE AKTEN.

(Teaterns egen scen, sedd inifrån, med ridån något mer än till hälften fördragen, så att man genom öppningen skymtar salongens mörker. Inne på scenen ett "scenario" — här kallat rummet — till hälften färdigt, med sidostyckena uppställda och en del möbler, en bokhylla, bord, stolar m. m., som ger intryck av ett kultiverat, men inte elegant hem, utplacerade. På rummets väggar dörrar ut till utrymmet mellan väggarna och de egentliga kulisserna, där aktörerna skola stå och vänta på sina entrérepliker.)

Det är en vecka ungefär till premiären. De agerande lägga redan i dagen en viss nervositet, stundom rent av retlighet. Skådespelaren uppträder alltigenom i civila byxor och skor, men kort militärrock, med gradbeteckningarna bortrivna och visande spår av långvarigt begagnande. På en stol ligger en schafsig militärmössa. Han är alltså varken militär eller civil: eller bådadera. De övriga uppträda i vardagskläder. Belysningen: i rummet jämnt och klart, som under repetition, i utrymmena på sidorna något dunklare. Vid ridåns uppgång sitter regissören på en stol, bläddrande i manuset, som han håller mot knät. Vid sidan, och lite bakom honom, så han kommer åt att läsa över axeln på den förre, står andre skådespelaren, lite framåtlutad.)

ANDRE SKÅDESPELAREN:

Ja, ja, jag förstår. Jag tyckte själv att jag la rösten för högt i den där scenen.

REGISSÖREN:

Om du spar på dig där så kommer nästa scen bättre till sin rätt.

(Bläddrande.)

Jaha, ja. Det var det, ja. Och den här — ja, den tyckte jag du gjorde bra den här gången —: när du hotar mannen med anmälan och internering.

ANDRE SKÅDESPELAREN:

Men jag måste säga nu som förut att Gustaf ger mig då inte mycket hjälp. Det är nästan omöjligt att spela när inte visavin reagerar.

REGISSÖREN:

Du får inte glömma att ditt hot inte skrämmer honom. Han har just börjat fundera på hustruns samvetskval och hennes eventuella känslor för honom. Det har väckt nånting inom honom — en dunkel längtan tillbaka till livet. Och därför grips han nu av en vild fruktan för att hon står bakom ditt hot — trots allt.

ANDRE SKÅDESPELAREN:

Men han borde väl visa det på något sätt — också när jag säger det.

REGISSÖREN:

Det kommer — det kommer. Bara han levt in längre. En min — en gest —

ANDRE SKÅDESPELAREN:

Förbaskade författare!

REGISSÖREN

(ser upp — ler):

Hm...?

ANDRE SKÅDESPELAREN:

Ja. Som vill man ska svara på en min. Och bli arg för att nån rör på lillfingret. Dom är halvtokiga allihop.

SKÅDESPELAREN

(dyker under repliken upp från höger och kliver in i rummet och infaller skrattande):

Säg heltokiga med en gång, du, så kommer du sanningen närmast!

(De andra skratta till — Han fortsätter snabbt framåt scenen, snappar till sig mössan. Då han sedan passerar de andra på återvägen stannar han en sekund, håller upp mössan till beskådande.)

Vacker mössa, va? Utslitna soldatmössor — sista modet — snart museiföremål! Fast den här behöver stockas ut lite grann.

(Sätter på sig mössan, som är åtskilligt för liten, och går ut i travesterad noggrann marsch.)

REGISSÖREN:

Härligt att Gustaf är på ett så strålande humör.

(Böjer sig, knacker under stolsitsen.)

Men peppar, peppar! Bara det inte händer nånting.

ANDRE SKÅDESPELAREN:

Vad skulle kunna hända honom?

REGISSÖREN:

Man vet aldrig. Han är ju som det allra känsligaste instrument — minsta knäpp kan komma det att — pang!

(Han håller igen på sista ordet då han varseblir hustrun. Hon stiger fram ur mörkret mellan ridåhalvorna och blir, när hon ser de två männen, stående där i bakgrunden, stilla, tyst först. Det är över huvud taget något dämpat sorgset i hennes sätt. Frisyren är enklare än vid hennes föregående uppträdande, dräkten är mörk, dock utan att påminna om sorg. Regissören reser sig. De betrakta varandra, liksom avvaktande, några ögonblick.)

God dag, Märta.

(Sedan hon enbart nickat till hälsning.)

Har du suttit i salongen och hört på?

HUSTRUN:

Nej då. Jag kom bara den vägen. Gamle vaktmästarn släppte in mig. — Skulle det gjort något om jag hört på då?

REGISSÖREN:

Nej, nej, inte alls, snälla du. — Jag tänkte bara att om vi vetat... Ville du träffa Gustaf?

HUSTRUN:

Javisst.

(Stiger litet fram på scenen.)

REGISSÖREN

(kastar en orolig blick bakåt, mot dörren till höger, och dämpar själv ner rösten, liksom ängslig för att någon kan höra honom):

Gäller det något viktigt?

HUSTRUN:

Jag vet inte vad du menar med viktigt, John.

(En aning bittert.)

Jag vet inte vad män över huvud taget menar med viktigt.

REGISSÖREN

(närmar sig henne):

Varför verkar du så bitter mot mig?

HUSTRUN:

Det låter som om du ville hindra mig att träffa min make.

REGISSÖREN:

För Guds skull! Vilken tanke!

HUSTRUN

(ignorerande protesten):

Vad är det? Säg mig det! Han — han är väl aldrig nere igen? Så där som förra sommarn?

REGISSÖREN:

Tvärtom, tvärtom, snälla du! Han har aldrig varit så oppåt som just nu!

HUSTRUN:

Nåja — jag förstod väl det. Hade han varit nere, så skulle han kallat på mig — men när han är oppåt — då behövs jag inte.

REGISSÖREN

(mjukt, lite ängsligt vädjande):

Ta't inte så — inte så, Märta. Saken är den, ser du, att vi just i dag, just nu, ska gå igenom en så viktig scen. Han riktigt brinner av entusiasm för den, han är helt och hållet inne i den...

HUSTRUN:

... så jag skulle komma att irritera honom...

REGISSÖREN:

Åh, men du vet ju hur mycket du betyder för honom! Så mycket att om han nu får syn på dig, så tappar han bort allt annat...

HUSTRUN:

Nn...! Så mycket...? Vad lite du vet.

SKADESPELAREN

(höres ropa):

Bella! Beela...! Vi ska börja nu!

REGISSÖREN:

Åh, seså, Märta! För hans skull, för min skull, för pjäsens skull! Vänta till efteråt med att tala med honom!

HUSTRUN

(med en lätt suck):

Nåja, som du vill då.

(Ser sig sökande om åt vänster.)

Kan jag höra på där bakom i alla fall?

REGISSÖREN

(lättad):

Visst! Visst!

(Hustrun går ut genom vänstra dörren från rummet.)

ANDRE SKÅDESPELAREN

(som förhållit sig tyst, stiger fram till regissören):

Behöver du mig inne omedelbart?

REGISSÖREN

(som tagit upp manuset igen, tankspritt):

Inte alls ... bara du passar din entré mot slutet...

ANDRE SKÅDESPELAREN:

O.K.

(Han går ut i vänstra dörren från rummet. Samtidigt går hustrun därinne framåt. Han följer henne, hinner i kapp henne nästan vid rampen. Han griper henne i armen, så att hon vänder sig om, och talar lågt, men ändå häftigt.)

Varför vill ni stanna och lyssna på det här, fru Brandt?

HUSTRUN

(förvånad över hans ton):

Varför inte?

ANDRE SKÅDESPELAREN:

Det är en avskyvärd pjäs! En vidrig...!

(I detta ögonblick kommer från höger skådespelaren, skådespelerskan och författaren, varvid de två till vänster tystna — hustrun intensivt lyssnande i det följande.)

SKÅDESPELAREN

(sjunger muntert vid entrén):

"Hej hoppsan sa — lustig och gla..." — Nå, John, är du klar så är vi.

REGISSÖREN:

Bra!

(Han tar sin stol och flyttar den upp till ridån — även författaren tar en stol, placerar den uppåt höger, beredd att följa med.)

SKADESPELERSKAN

(under rörelsen av de andra):

Ska vi ta akten från början?

REGISSÖREN:

Det är inte nödvändigt. Vi tar bara om slutsce-
nerna. Alltså där soldaten kommer in till dig...

SKADESPELERSKAN:

Men, snälla John, jag måste väl ha något att spela
upp mig på, innan han kommer...

REGISSÖREN:

Nåja, nåja ...

(Ropar.)

Jahn! — Jaaahn!

(Andre skådespelaren rör sig runt sidostycket och stiger in i
rummet.)

Vi måste ta ett par repliker av din uppgörelsescen
med din hustru, Jahn. Från den här: "Menar du
verkligen ..." och så vidare. Och du, Gustaf, du
passar väl din entré utanför... ?

SKADESPELAREN

(ut, halvdansande, viftande med mössan):

"Hej, hoppersansa ... lustig och gla..."

(Kort paus. De två aktörerna inta sina ställningar såsom i en mycket upprörd dramatisk scen, hon med ryggen mot väggen, händerna hårt knäppta framför sig, han framför henne, lidelsefullt vädjande — De två andra uppmärksamma på sina platser.)

REGISSÖREN

(ropar):

Ljus! Klart!

(Ljuset skiftar, spelande kring de två.)

MANNEN:

Menar du verkligen — menar du att du tänker överge mig för att följa honom?

HUSTRUN:

Ja — om han önskar det. Ja, kanske till och med om han inte önskar det.

MANNEN:

Men varför — varför i himlens namn?

HUSTRUN:

Vet du — jag läste nån gång — nånstans — att Jesus lade sig hos en spetälsk — inte för att lindra hans fysiska plågor, utan för att återge honom hans känsla av att också han var en mänska — inte en utstött, inte en bortstött — utan en del av Guds beläte.

MANNEN:

Det är ju — vidrigt! Att leva med en man på det sättet...!

HUSTRUN:

Det är nödvändigt. Man måste försöka rädda dem som gått under själsligt i den här fruktansvärda tiden som varit. Man kan inte låta dem vara som utstötta ur gemenskapen — och därmed leva som döda. Vi måste ta upp dem ibland oss igen. Och vem är närmast till att ta in honom bland mänskorna om inte jag? Kanske jag är den ende som kan det, med. . .

MANNEN:

Nå. Fortsätt med din perversa frälsargärning då!
Om du kan det!

(Rusar ut åt vänster.)

HUSTRUN

(ensam, ett rovt för stridiga känslor, först seende efter mannen, liksom med lust att rusa efter honom):

Gunnar! Gunnar!

(Monologiserande.)

O Gud, vad ska jag göra?— Hur ska jag leva?
Vad har jag tagit på mig? Varför ska just jag — jag — offra mig för att försöka lindra lidande som alla människor åstadkommit — jag — — jag. . . ?

(I detta ögonblick kommer soldaten [skådespelaren] in från höger. Han bär uniformsmössan på sig och tar inte av den. Han går stelt som en robot, bara ansiktet lever med ett inre. Han stannar strax invid dörren. Båda hålla sig hela tiden långt ifrån varandra, men släppa inte varandra med ögonen, som om där finns ett sällsamt och starkt band mellan dem, men intet verkligt levande behov av att vara nära varandra.
Hon nervöst.)

Jaså— jaså, du kom ändå. . .

SOLDATEN:

Du bad mig.

HUSTRUN:

Ja, ja — javisst.

SOLDATEN:

Men du vill det inte.

HUSTRUN:

Jo, jo, jag ville det! Jag ville det!

(Då han tiger och betraktar henne elakt.)

Hör du inte, hör du inte? Jag ville det! Tro mig...!

SOLDATEN:

Tro...

(De betrakta varandra spánt några ögonblick. Hustrun liksom sjunker ihop under hans blick. Med liksom naken uppriktighet.)

HUSTRUN:

Jag ville du skulle komma när jag bad dig. Och ändå hoppades jag du inte skulle göra det. Kan du förstå det?

SOLDATEN:

Att du är falsk. Som alla människor.

HUSTRUN:

Det är inte falskhet att man vill två olika saker på samma gång och lika starkt, det är så naturligt, så naturligt.

(Mera dämpat igen.)

Man kan vilja en sak med sin känsla och en annan med sitt förnuft. Eller förnuft? Vad säger det? Om

man inser att man måste göra något, som bjuder ens känslor emot, då betyder det ju bara att det finns andra känslor inom en som pockar, känslor som det inte finns ord för.

(Pauserar, betraktar honom igen.)

Men säg mig äntligen, du — varför vill du att jag ska bryta med allting omkring mig, allt som är mig kärt, och gå med dig?

SOLDATEN:

Jag kräver dig tillbaka bara.

HUSTRUN:

Men du älskar mig inte. Du kan ju inte älska.

SOLDATEN:

Det är mitt förflutna som jag vill ha tillbaka genom dig för att kunna plåna ut de här sista åren.

(Med inåtvänd intensitet.)

Åh, det där förflutna, det som var före dödens år! När man kunde se ett barn och le åt det. När man kunde se himlen ljusna efter regnväder och genast känna sig lätt till sinnes!

HUSTRUN:

Så underligt...

SOLDATEN:

... Jag ser ingenting framför mig. Jag känner ingenting omkring mig. Men jag minns att det en gång fanns ett liv som jag levde — levde så intensivt att

det nästan utplånade mig — mitt liv tillsammans med dig, det enda jag nånsin vetat om...

(Skriker.)

Och jag vill ha tillbaka det! Jag vill ha tillbaka det!

(Pausering — hustrun ryggar först, men samlar därpå mod, går fram till honom och rör skyggt vid hans arm. Han reagerar nervöst mot beröringen.)

Nej, Nej, rör mig inte! Inte så!

HUSTRUN:

Innerst inne hatar du mig. Det är därför du vill ha mig med dig.

SOLDATEN:

Innan jag träffade dig på nytt varken hatade eller älskade jag. Allting var mig likgiltigt. Det var en jämngrå, sovande värld som inte angick mig. Men nu hatar jag, ja; därför att jag inte kan älska, inte bli älskad!

HUSTRUN:

Om du bara ville riktigt — om du bara ville öppna dig för livet.

SOLDATEN:

Ord, ord, ord! Som människorna slänger omkring sig som värdelösa småpengar! Råder man över sin innersta vilja? Vad ska man få viljan till livet ifrån, när man i hela sitt liv bara velat död och förintelse?

(Skiftar till hänfullhet.)

För resten — varför står jag och talar som om jag skulle behöva försvara mig? Alla människor har nå-

got dött inom sig. Jag är till exempel det döda inom dig. Varför vill du då följa mig? Jag förstår det inte.

HUSTRUN:

Jag — — jag tycker så synd om dig.

SOLDATEN:

Jag begär inte ditt lilla medlidande. Jag spottar på't. Åh, den medkänsla som skulle kunna uppväga ens en tusendel av det lidande som jag och min generation gått igenom — den måste vara kosmisk!

HUSTRUN:

Men om en mänska offrar sitt liv, allt som hon har kärt, för en annan...?

(Böjer sig med ens på knä för honom.)

Om hon ödmjucar sig för honom och säger: Allt som du förlorat har jag tagit från dig, allt som du lidit är min skuld! Är inte det värt nånting?

(Soldaten ryggar ett steg, står stel, tyst, nästan skrämmd.)

O, jag önskar jag kunde röra direkt vid ditt hjärta — lätt, mjukt, som man smeker en ömtålig fågelunge — och hålla det i mina slutna händer så att det värmdes —

(Soldaten som förut.)

och jag önskar jag kunde andas in i dina ögon så att de frusna tårarna tinade upp och började rinna som på ett litet barn — ett barn som gråter på natten bara för att det är så ljuvt att gråta — så lättsamt — så rogivande. — Om jag kunde det — då skulle isen inom dig smälta. Då skulle du känna värme själv.

Då skulle du se värmen omkring dig. Ja, då skulle du se hur underbart det är, när himlen ljusnar efter en lång mörk vinter.

SOLDATEN

(dras fascinerad allt närmare henne, lutar sig över henne):

Om — du — kunde det —! Jaa, jaa, du! Du min ungdom! Du, det liv som jag hade inom mig och omkring mig — och som jag ville bära framåt — framåt — mot en allt ljusare framtid!

(Kort pausering, medan han står hukad över henne, och de se varandra i ögonen. Ljudet av en dörr som öppnas och stängs.

Soldaten rycker till, far samman, springer bakåt.

Vad var det? Vad var det?

HUSTRUN:

Det var väl bara min man...

SOLDATEN:

Din man! Du ljuger!

HUSTRUN

(reser sig, häpen, förskräckt över hans sätt):

Men vad tror du?

SOLDATEN:

Dom kommer! Ah, dom kommer!

HUSTRUN:

Vilka...?

SOLDATEN:

Dom som tänker dom ska internera mig!

HUSTRUN:

Vad ... vad i Herrans namn menar du?

SOLDATEN

(talar alltjämt till henne, upphetsat, men ser samtidigt väntande och vaksamt mot dörren):

Jal! Det är ju det som din man — eller ska jag säga — älskare — för ni är ju inte gifta, så länge vi två inte är skilda! Det är ju det han räknat ut: att få mig internerad som galen!

HUSTRUN:

Nej, nej, nej, det är inte så.

SOLDATEN:

Han har själv sagt det. Den dumbommen! Han varnade mig ju.

(Skrattar — sedan vilt mot henne.)

Och du, du din lögnerska! Du bad mig komma hit för att ni skulle få mig fast lättare! Ni var rädda jag skulle slinka undan, om ni lät söka mig i mitt eget hål...

HUSTRUN:

Men jag försäkrar dig...

SOLDATEN:

Du försäkrar — hm! Tror du inte jag märkt det ända sen jag kom hit i går? Ni tror jag är tokig — alla människor tror jag är tokig, därför att jag struntar i alla era gamla så kallade värden före kriget!

(Rätar upp sig — med en nästan dystert triumf.)

Men jag är inte galen, du! Jag är bara en ny mänska. Jag är mänskan som kommit fram ur de sista tio årens krig och dödande. Jag är den enda nya skapelsen som mänskligheten — asch, denna skitmänsklighet! — har frambragt på tusentals år! Och mig, mig tror ni att ni ska kunna spärra in!

HUSTRUN

(pausering — går sakta fram till honom, rör skyggt vid hans arm):

Nu vet jag — jaa, nu vet jag ännu mera än förut att du behöver mig.

SOLDATEN:

Rör — rör inte vid mig!

HUSTRUN:

Se på mig. — Du. Jag förstår att du har rätt att hata — därför att du slitits loss från livet så brutalt — rätt att hata för att du måst sakna så mycket.

SOLDATEN:

Ingen — ingen kan fatta hur det är att sakna det som gör livet värdefullt — kvinna — hem — barn — och vara tvungen leva för något annat — något som är mot ens innersta natur.

HUSTRUN:

Men allt som du saknat finns ju kvar ännu, det lever...

SOLDATEN:

Och därför — därför hatar jag det — för att det levt hela tiden, medan jag...

HUSTRUN

(ännu närmare honom så att de stå tätt intill varandra — ömt):

Nej, hata inte, hata inte. Glöm, glöm de sista förskräckliga åren och tänk bara på vår ungdom. Vi kan göra den levande igen. Om du känner dig som en död, som du sagt, så ska du stå upp igen.

SOLDATEN

(smeker hennes kropp nerifrån och upp ända tills hans händer äro vid hennes hals):

Men om det är så, att jag bara kan ta dig med mig till min egen dödstillvaro...? Ty livet som var före döden kan inte vakna på nytt...

(Soldaten-skådespelaren avbryter hastigt, lämnar hustrun-skådespelerskan och går upp mot höger — därvid slappna också alla de andra och göra små rörelser vid sina platser.)

Nej, jag kan inte mera just nu, John! Jag är trött — förbaskat trött!

REGISSÖREN:

Då tar vi en paus då — Hallå! Vi släcker av!

(Han visslar och vinkar uppåt vänster, varvid belysningen återgår till samma som i början av akten. Samtidigt reser han sig och tar ett par steg framåt scenen, men stannar som om han kommit att tänka på något och gör en del anteckningar i manuset, medan han har sakerna i friskt minne. Under tiden nickar skådespelerskan åt de andra och går ut, åt höger.

Hustrun och andre skådespelaren stå kvar på sidan.)

SKÅDESPELAREN

(torkar svetten ur pannan och sätter sig, vänd mot författaren):

Jag måste säga dig, Werner — det är inte någe nöje att spela en sån här sak — det är ett lidande.

FÖRFATTAREN:

Kanske ännu större lidande att skriva den.

SKADESPELAREN:

Vad är då meningen med det hela?

FÖRFATTAREN

(undvikande):

Säg det..

SKADESPELAREN:

Tror du lidandet har nån mening?

FÖRFATTAREN:

Men viljan att förlossa från det — — — den viljan som i sig själv är ett lidande.

SKADESPELAREN

(reser sig — lite upprörd):

Tror du — tror du att det skulle vara vår uppgift?

FÖRFATTAREN:

Kanske — kanske inte. Jag är så mycket emot stora ord. Men jag vet i alla fall...

(Reser sig i sin tur, också en aning upprörd av att tala om så personliga saker.)

Ja, jag vet att mänskan är ett djur som inte kan nöja sig med att bara vara sig själv. Hon måste pressa sig utom sig själv. Hon måste leva andras liv. Hon måste förstå. Hon måste förklara. Hon måste befria. Hon blir kanske olycklig av det, ja. Men om hon verkligen lyckas — om hon har den där förmågan att gå utom sig själv och liksom genom sig själv ge andras liv sin förklaring — då kan man säga att hon blir lyckligt olycklig.

SKÅDESPELAREN:

Lyckligt olycklig. Jaa — ja du...

(Avbryter sig.)

Nä, kom så går vi ut och får någe att dricka innan vi fortsätter!

(Han går raskt mot höger — Författaren följer honom, där-
efter även regissören, alltjämt tankspridd läsande i manuset.
Omedelbart efter går hustrun, följd av andre skådespelaren,
ut och in i rummet. Hon stannar och ser åt höger, själv —
upptagen, inåtvänd.)

HUSTRUN:

Så besynnerligt... Jag kan aldrig, aldrig upphöra att förvåna mig över det — han är ju själv död, lika död, och död på samma sätt som den där mänskan han ska föreställa. Ingenting har riktig verklighet för honom...

ANDRE SKÅDESPELAREN:

Just nu existerar inte vi för honom — inte hans hem — inte hans barn...

HUSTRUN

(reagerar ömtåligt):

Säg det inte!

ANDRE SKÅDESPELAREN:

Men det är så.

HUSTRUN:

Och ändå lever han ju. Han lever ett högre, starkare liv än nånsin vi kan!

ANDRE SKÅDESPELAREN:

Bortanför er, utanför er.

(Personligare.)

Måste ni finna er i det?

HUSTRUN:

Vad menar ni?

ANDRE SKÅDESPELAREN:

Ni vet.

HUSTRUN

(avvärjande):

Men ni får inte säga det.

ANDRE SKÅDESPELAREN:

Åh, ända sen innan ni träffade honom har ni vetat vad jag känt för er! Och jag känner fortfarande det-samma. Jag kan aldrig, aldrig känna annorlunda!

HUSTRUN:

Varför kan ni inte nöja er med att vara min vän, Jahn?

ANDRE SKÅDESPELAREN:

Vän? Vad säger det att vara en kvinnas vän...?

HUSTRUN:

Det är mycket.

ANDRE SKÅDESPELAREN:

Men ni behöver en man som ni kan luta er till! Som ni kan lita på! Ja, jag är ju bara en enkel män-ska, jag — gentemot honom! Men just därför kan jag också leva bara för den som jag...

HUSTRUN:

Nä, nä, nä, Jahn, inte mera nu! — Ser ni, den som en gång känt — ja, känt det som jag känt tillsammans med honom...

ANDRE SKÅDESPELAREN:

Ni menar — den som en gång smakat hans vin kan inte dricka mitt ljumma vatten?

HUSTRUN

(lägger handen på hans arm):

Ni får inte säga så, Jahn. Ni är ju en så bra män-ska, och jag vill så gärna att ni ska vara min vän.

(Skiftar, en aning extatiskt.)

Men Gustaf, ser ni, Gustaf... Han är ljuset. Han är solen. Han kanske inte bryr sig om en — lika litet som solen bryr sig om ifall den lyser på onda eller goda. Han strålar, han värmer...

(Sätter händerna för ögonen — lidande.)

Å, Gud, bara han just nu, just nu, ville — eller kunde tänka en liten, liten smula på...

SKÅDESPELAREN

(höres):

Nå, John, ska vi pröva på igen då?

HUSTRUN

(rycker till — orolig):

Nej! Nej, han får inte se mig här! Det skulle förstöra...! Adjö, Jahn, adjö. Jag springer ut genom salongen igen. Och säg för Guds skull inte att jag varit här.

(Hon skyndar ut genom ridåhalvorna. Andre skådespelaren står i en resignerad attityd och ser efter henne. Strax efter kommer skådespelaren följd av de övriga in från höger. Den förra lyser upp då han ser Jahn.)

SKÅDESPELAREN:

Nå, där har vi Jahn. Det är bra. Vi ska köra slutet på akten och du har ju snart din entré.

ANDRE SKÅDESPELAREN

(tillknäppt):

Jag repeterar inte mer i dag.

SKÅDESPELAREN:

Va...?

REGISSÖREN:

Vad menar du, Jahn?

ANDRE SKÅDESPELAREN:

Jag repeterar inte mer i dag, sa jag.

SKÅDESPELAREN:

Men så där kan du helt enkelt inte göra. Du är tvungen...

(Andre skådespelaren går utan att svara mot sortin, men såväl regissören som skådespelerskan ställer sig i vägen för honom.)

REGISSÖREN:

Men Jahn då, vad tar det åt dig? Du har ju alltid varit en god och pålitlig kamrat — och vi har knappt en vecka på oss.

SKÅDESPELERSKAN

(intensivare, närmare honom):

Vad har hänt egentligen — den här stunden?

ANDRE SKÅDESPELAREN:

Ingenting, ingenting! Det är bara det ...

(Rösten springer upp i ett retligt tonläge.)

... det är bara det att jag tycker pjäsen rent ut sagt är vidrig! Jag står inte ut med att se den kvinna jag älskar över allt på jorden bli dödad av dig, Gustaf. Jag härdar inte ut! Inte i dag åtminstone!

SKÅDESPELERSKAN:

Men kära du, det är ju bara spel...

(Då han inte lyssnar till henne utan fortsätter ut, stannar hon, liksom slagen av en ny tanke.)

Spel...? Jaa — — Eller nej — — kanske inte ändå...

SKÅDESPELAREN:

Visst är det spell! Det är ju teater! Teater, för tusan!

(Nonchalant, generöst.)

Men för resten — visst kan väl gamle Jahn få ha sina raptusar han också nån gång! Se bara till att han kommer som vanligt i morgon, John!

REGISSÖREN:

Jag kan markera hans roll om ni vill slutföra er scen...

SKÅDESPELAREN:

Låt gå! — Alltså, Bella ...

(Vinkar henne till sig.)

... vi hade kommit så långt att jag börjar smeka din hals — så här — Jaa...

(Samtliga inneha ställningen som när repetitionen avbröts.)

RIDÅ.

AKT IV

FJÄRDE AKTEN.

(Scenen densamma som i förra akten. "Fondkulissen" är dock uppställd och har två breda funkisfönster, så att man ser litet av spelet därinne i rummet. Andre skådespelaren står till höger vid vänster dörr passande sin entré. Regissören och författaren hålla till i högra utrymmet. Båda visa tecken till premiärnervositet. Längst fram, så att hon kan se in genom fönstren, står hustrun. Hon håller sig hela tiden stilla. Hon är i svart kappa och svart hatt och verkar dystert spänd, väntande.

Samtliga tala med dämpade röster, rädda att störa spelet i rummet.)

REGISSÖREN:

Det går bra — det går bra. Var inte ängslig!

FÖRFATTAREN:

Tror du?

REGISSÖREN:

Klart. Det hörs inte ett knyst från salongen.
Publiken sitter gripnen.

(Scenvaktmästaren kommer in, lyssnande, nyfiken.)

Eller vad säger du, Kvasten? Du känner ju till premiärpubliken.

SCENVAKTMÄSTAREN:

Succès.

FÖRFATTAREN:

Jaa — om ni hade rätt.

(Spelet inne i rummet börjar igen efter pausen. De två sista replikerna under repetitionen reproduceras. De som stå i ytterutrymmena visa spänning. Soldaten och hustrun synas genom fönstren.)

HUSTRUN:

Nej, hata inte, hata inte. Glöm, glöm de sista förskräckliga åren och tänk bara på vår ungdom. Vi kan göra den levande igen. Om du känner dig som en död, som du sagt, så ska du stå upp igen.

SOLDATEN

(smeker hennes kropp nerifrån och upp, ända tills hans händer nå hennes hals; han är som i ett slags trance):

Men om det är så, att jag bara kan ta dig med mig i min egen död? Ty livet som var före döden kan inte väckas på nytt.

HUSTRUN:

Men käraste du, livet vaknar på nytt — om och om igen! Tänk bara på våren till exempel! Allt som varit dött på vintern lever upp — det porlar och prasslar — fåglarna börjar sjunga — Och rätt var det är står högsommarn i sitt flor! Då är det liv igen!

SOLDATEN:

I naturen, ja.

HUSTRUN:

Men det är likadant med mänskorna.

SOLDATEN:

Nej, för vi är inte några naturvarelser. Vi är människor som är inställda på att hata och — döda. Och om vi älskat varann en gång så kan vi inte glömma det — som djuren.

HUSTRUN:

Men varför glömma då — om det som varit är värt att minnas?

SOLDATEN:

Man minns — men man kan inte återuppleva. Och att minnas, men inte kunna återuppväcka — åh! Det är helvetet!

HUSTRUN:

Rör inte så hårt vid mig, kära du.

(Ångestfullare.)

Nej, inte så där!

(Ännu ångestfullare.)

Nej, nej, inte så, hör du. Förr tyckte jag om att du smekte min hals — — Åh, jag tyckte om att du smekte min hals — — — men inte så, kära — du tar för hårt!

(Pausering.)

Nej, nej, du kväver mig ju — du kväver...!

SOLDATEN

(pausering — för sig själv):

Det som varit får inte vara. Varför ska du leva när inte jag...?

(Pausering, medan de som äro utanför rummet reagera med ännu starkare spänning. Hustrun gömmer ansiktet i händerna, som om hon gråter eller vill dölja sitt uttryck. Soldaten synes nu ensam genom ett av fönstren — Han synes stirra med fasa på något på golvet.)

O Gud, vad har jag gjort? — Nej, nej, jag har inte gjort någel! Det är bara ett skämt det här! Du leker med mig bara...! Du lever ju! Du levde ju förr.

(Pausering.)

Nej, vakna, vakna! — Lek inte längre, hör du, jag står inte ut med det...!

(Böjer sig ner och försvinner ur bilden samt höres bara härefter med djupt sorgsen röst.)

Jaa, det är sant. Hon är död. Jag har dödat henne! Så underligt — hon var ju så levande alldeles nyss. Så levande. Och hon ville till och med ge mig nytt liv. — Ja, jag kände att jag skulle kunna börja leva igen. Men nu som först är jag riktigt död. Jag har hennes död inom mig. Jag kommer inte ifrån den. Den kommer att följa mig alltid — alltid...

MANNEN

(stiger in från sin plats — synes genom fönstret):
Vad har du gjort, mänska?

SOLDATEN

(som om han inte vet någonting):
Ingenting — ingenting!

MANNEN:

Du har ju dräpt!

SOLDATEN

(samma ton):
Har jag dräpt?

MANNEN:

Du har ju dödat — henne. Min hustru.

SOLDATEN:

Din hustru! Lögn! För vi två var inte skilda nån gång — alltså var du aldrig gift med henne! Och då hade du ingen rätt till henne!

(Skruvar upp rösten ytterligare.)

Men det hade jag, ser du, jag, jag! Hennes liv var mitt! Och därför, ser du, därför...

MANNEN:

Du är ju galen! Som tror man har rätt att döda en mänska — så där som man knäpper en lus...

SOLDATEN:

Alla människor är löss! Det ska väl jag veta som sett dom i deras värsta förnedring — sönderslitna — stinkande som kadaver!

MANNEN:

Då är väl du detsamma då.

SOLDATEN:

Jag? Jag? Nej du! Ser du, jag har gått igenom 'et jag! Och därför är jag annorlunda! Alla vi som gått igenom de här sista årens helvete är annorlunda än ni som suttit hemma i era varma bon! Vi är en alldeles ny art av mänskorna, ser du! Vi vet tusen gånger mer än ni andra. Er så kallade rätt struntar vi i! Och er så kallade moral gör vi så här åt...

(Knäpper med fingrarna i luften.)

Vi har skapat vår egen lag, vår egen moral! För när man upplevt det som vi upplevt, då står man över alla gamla, dumma fördomar! Och då kan man döda. Så där som jag gjorde alldeles nyss, förstår du.

MANNEN:

Men varför — hon?

SOLDATEN

(plötsligt hatiskt):

Därför att hon var en av er — en av dom där gamla, sentimentala mänskorna som körde ut miljoner ungdomar till att bli stinkande kadaver, som ligger och göder jorden. Och hon — hon — en liten hona utan annat värde än sin kropp — hon inbillade sig att hon skulle kunna förvandla mig, ge mig nånting tillbaka, som jag inte vill ha tillbaka!

MANNEN:

Hon älskade mig och våra barn. Men hon ville ändå överge mig för att föra dig tillbaka till livet.

SOLDATEN:

Jag ger fan i ert så kallade liv! Äh, vänta du bara, vänta så får du se när vi alla som var med därute förenar oss och vänder upp och ner på ert gamla skitsamhälle, era gamla lagar, er dumma rätt och gör oss själva, bara oss själva, till lagar och rätt. Då ska du också få känna på hur vi haft det!

MANNEN:

Du är galen!

SOLDATEN:

Nej, klok du! För det är bara den som upplevt döden tusen och åter tusen gånger som verkligen känner livet!

(Med ens inåtvänt grubblande, som om han gripits av en alldeles ny tankegång.)

För resten — när jag tänker efter — varför skulle jag inte döda dig också? Alla som varit med mig därute kommer att sluta upp kring mig, när jag förklarar saken. Och jag ska bli en ledare för dem. Och tillsammans ska vi göra om det här gamla ruttna samhället. Och skapa en alldeles ny mänsklighet, en ny, stark, hård mänskotyp, som tål stålbad.

MANNEN:

Innan dess kommer du att sitta på dårhus, det är säkert!

(Han rusar ut och blir stående utanför vänstra dörren, nickar åt hustrun — viskar.)

Det går bra — bra — Äh, han är stor!

(Under den följande monologen uppträda två poliskonstaplar vid vänstra dörren, väntande sin entré.)

SOLDATEN:

Så ligger du där då — död. — Så underligt — jag har sett så många tusen döda — jag har själv dödat med mina egna händer — och det har inte rört mig. Det var självklart, det var kanske ett sätt att leva som vi hade därute. Det var rätt. Äh, förbannelse över dom som gjorde det självklart!

(Efter andhämtningspaus.)

Men när jag ser dig där — och ser att du inte andas längre — du det bästa i min ungdom, du som jag kunde leva för — innan döden därute tog mig i sin isighet, då tvivlar jag på min rätt... Rätt? Det finns ju ingen rätt längre. Och ingen orätt. Det finns bara jag, jag som skapar min egen lag. Lag...? Där dök det upp igen! Det finns ju ingen lag heller, när alla — människor och stater brutit mot dem som fanns en gång. Det finns bara *jag*. Och det måste jag tro på. Tro — det är ju också en sak som är avskaffad. Vad finns det då? Vad återstår? — Jo! Jag måste säga mig att jag själv har tillåtelse att göra allt vad jag vill — annars kan jag aldrig bli ledaren för det nya som ska införas!

Tillåtelse, tillåtelse? Det är också ett förbannat ord! För det måste ju finnas nån som tillåter mig — och för att tillåta mig göra, var jag vill, måste dom ha tro på mig.

Ord, ord! Ät helvete med orden för resten! Dom bara förvirrar — och krånglar till allting. Handla är det enda riktiga — Handla! Ställa sin egen vilja som både lag och rätt och tro — se. Då kommer packet att böja sig — — inte begära nånting, bara ta — då kommer dom att finna sig! Och se vet jag då äntligen ... (Vekare, seende neråt igen.)

... och det kanske jag har dig att tacka för, min ungdoms käraste, som jag offrat liksom du en gång offrade mig. För att om jag inte dödat dig så hade jag kanske aldrig kommit till klarhet om vem och vad jag är...

(Poliskonstaplarna utanför bulta på dörren.)

Nå, kom in då — vem i helvete det än är!

(Poliskonstaplarna invänta inte uppmaningen, utan rycka upp dörren samtidigt med repliken. De sluta genast upp, en på var sida om skådespelaren. Andre skådespelaren stannar i den öppna dörren.)

FÖRSTE KONSTAPELN:

Ger ni er frivilligt?

ANDRE KONSTAPELN:

Det tjänar ju i alla fall ingenting till att bråka.

SOLDATEN

(med ett slags dyster värdighet):

Jag böjer mig. Just nu. Men jag kommer att krossa er en gång, er och alla era idiotiska likar.

(De röra sig ut ur rummet. Man ser genom fönstren att ridån går. Skådespelaren, andre skådespelaren och konstaplarna stanna till vänster. Skådespelerskan ut till dem. Det blir en kort paus, under vilken regissören springer runt till de övriga. Våldsamma applåder höras.)

REGISSÖREN:

Ridå, ridå!

(Gustaf, Bella och Jahn in — De tre aktörerna omfamna varandra och dunka varandra i ryggarna ett tag.)

SKÅDESPELAREN

(överlycklig):

Det blir succès! Herre Gud, vilken succès! Hör bara...!

(De ta varandra i händerna och stiga in och bocka sig. Ridån faller igen. De gå nu ut åt höger. Samtidigt kommer scenvaktmästaren med en lagerkrans och ett fång blommor, som han delar ut.)

REGISSÖREN
(ropar åter uppåt vänster):

Opp igen!

(De tre in igen.)

FÖRFATTAREN
(hugger tag i scenvaktmästaren):

Är det succès?

SCENVAKTMÄSTAREN:
Det hör ni väl.

FÖRFATTAREN:
Säkert??

SCENVAKTMÄSTAREN:
Bergsäkert! Ni kan vara lugn för femti, om inte hundra föreställningar. Jag har sällan hört en sån begeistring.

FÖRFATTAREN:
Det kan vara artighet bara.

SCENVAKTMÄSTAREN:
Teaterpublik är aldrig artig — det vet väl jag som gått och skrotat så länge här.

(Ridån faller åter. Regissören kommer åter springande runt till högra sidan.)

REGISSÖREN:
Bella och Gustaf den här gången.
(De två gå in och ridån skiljs igen.)

ANDRE SKADESPELAREN
(till författaren):
Jag gratulerar!

FÖRFATTAREN:

Nej, nej, gör inte det. Jag kanske får ett hemskt uppvaknande i morgon, när tidningarna kommer.

REGISSÖREN:

Dumheter! Den här saken kan dom inte slå ner på, helt enkelt. Den har gripit varenda kotte! Hörde du inte hur tyst det var i slutscenen?

FÖRFATTAREN:

Nog var det tyst alltid. Men hur ska man veta vad tystnaden betyder?

REGISSÖREN:

Det vet vi, ser du.

(Skådespelaren och skådespelerskan komma ut. Applåderna fortsätta. Det höres spridda rop på "Författaren".)

SKÅDESPELAREN

(rusar direkt på författaren, omfamnar honom översvallande):

Herre Gud, gosse, vad jag är lycklig! Jag tror det är den lyckligaste kvällen i mitt liv! Hur ska jag kunna tacka dig för att jag fått göra den här rollen?

FÖRFATTAREN:

Hur ska jag kunna tacka dig? Ja, er allesammans!
Åh, Herre Gud, bara det håller...!

REGISSÖREN:

Du ska in! Dom ropar på dig!

FÖRFATTAREN:

Nej, nej, för Guds skull, låt mig slippa!

REGISSÖREN OCH SKÅDESPELAREN:

Kommer inte på frågan! Det hör till, ser du! Du är helt enkelt skyldig oss att visa dig!

(Medan de dra honom mot dörren kommer scenvaktmästaren skyndsamt hasande med en stor bukett blommor, som han sticker till författaren. Denna går motvilligt, med tydliga tecken till nervositet, in i rummet. Applåderna intensifieras, medan han är inne. De övriga som vänta trycka tysta, med samförstånd och lyckliga, varandras händer. Författaren kommer ut igen.)

REGISSÖREN:

Nää, dog du av'et?

FÖRFATTAREN:

Nää, men nog kände jag mig lite darrig i benen alltid.

(Med en suck.)

Jahaja, så är det bara att börja på nytt då — på nytt — Och visa nya konster.

ANDRE SKÅDESPELAREN:

Precis som vi.

(Det blir tyst i salongen. Även aktörerna stå tysta — Det uppstår ett ögonblicks domning, som om de inte längre veta vad de ska ta sig till nu när allt är över. Men plötsligt rycker skådespelaren till och ser sig förvirrad omkring — och en smula irriterad.)

SKÅDESPELAREN:

Men Märta då? Var håller Märta hus? Hur kan hon vara borta en sån här dag?

REGISSÖREN

(tveksamt):

Jag såg henne — på andra sidan...

SKÅDESPELAREN:

Där...? Vad gör hon där då?

(Sakta, som om han med ens gripits av onda aningar, går han runt mot vänster. De övriga betrakta varandra, plötsligt dämpade.)

ANDRE SKÅDESPELAREN:

Det — det måste ha hänt någe...

SKÅDESPELERSKAN:

Äsch, vad kan ha hänt? Är det så märkvärdigt att hon inte hänger honom i rocken varenda minut?

SCENVAKTMÄSTAREN

(tar fram en tidning ur bakfickan och räcker den till regissören — Med en ton av gammalmansresignation):

Det är bara det här som hänt, medan han — och ni — spelat om döden.

REGISSÖREN

(kastar en blick på tidningen):

Gode Gud! Och det har du inte sagt nånting om?!

SCENVAKTMÄSTAREN:

Vem är jag att jag skulle försöka ingripa i det som rör mer än mig?

(Alla tysta en stund. Regissören och scenvaktmästaren gå ut. De andra två betrakta varandra forskande. Skådespelaren har nu hunnit fram till hustrun, som står om hörnet av rummet. Hennes ansikte är uttrycksöst, rösten att börja med när hon talar tonlös, som om allting egentligen är henne likgiltigt. Skådespelaren frapperas av allt detta och förblir tyst en stund — alltså tills de övriga på andra sidan tystnat.)

SKÅDESPELAREN:

Hur är det med dig, Märta? Varför står du här
— ensam? (Då hon inte svarar.)

Varför har du inte varit i salongen som vanligt?
Och så du är klädd sen! Som om — som om — —
— Men säg då vad som hänt?

HUSTRUN:

Gullmar är död. Han dog i går kväll.

SKÅDESPELAREN:

Nej, nej, det är inte sant!

HUSTRUN:

Tror du inte jag också skulle önska det inte vore
sant...?

SKÅDESPELAREN

(som om han alltjämt inte fattar riktigt):

Men Herre Gud! Hur kan det ha hänt? Han var
ju så frisk, så stark, så glad, så levande!!

HUSTRUN:

Hur kan du veta det? Du har ju inte sett honom
på länge.

SKÅDESPELAREN

(förvirrad):

Har jag inte? Har jag inte sett gullungen?

HUSTRUN:

Du har ju knappt varit hemma, sen du började
med den här pjäsen. Om du kommit hem nån natt,
så hade han redan somnat. Och på morgonen har
du gett dig i väg innan han vaknat.

SKADESPELAREN:

Men jag var ju tvungen — jag måste arbeta...

HUSTRUN:

Och när jag kommit hit ner för att tala med dig om honom — eller för att söka tröst och hjälp i min oro — då har du inte lyssnat. Eller inte förstätt. Jag vet inte vilket.

(Höjer rösten till mörk förtvivlan.)

Herre Gud, Gustaf, det är ju som om du skulle ha dött för mig nu!

SKADESPELAREN:

Nej, nej, säg inte så! Jag kan inte stå ut med en sån tanke! Jag vill ju bara leva för dig!

HUSTRUN:

Varför ljuger du för dig själv så? Eller nej — du ljuger inte — du vet bara inte att det enda som har värde för dig är det som du skapar!

SKADESPELAREN:

Det är inte alls så — inte alls så! Åh, Märta, du vet ju så väl, hur mycket jag behöver dig.

HUSTRUN:

Ja. Det vet jag.

SKADESPELAREN:

Men då så...

HUSTRUN:

Men vad du inte vet är att jag skulle behövt dig! I stället har du alltid lämnat mig ensam — alltid en-

sam! Jag fick vara ensam hela tiden Gullmar var sjuk. Jag fick vara ensam när han dog. Hur tror du en kvinna ska kunna stå ut med sånt.

SKADESPELAREN:

Men vad skulle jag gjort då? Jag är ju ingen doktor! Och hur skulle jag kunnat göra nånting då?

HUSTRUN:

Du skulle varit en man! Inte bara en skådespelare som spelat om kärleken — om livet — om döden!

SKADESPELAREN

(kastar sig, en smula teatraliskt, på knä för henne, griper hennes hand, som han håller mot läpparna):

Men käraste, käraste, det är ju det som är min uppgift — ja, jag kan inte leva utan den ... att ge mänskorna en liten aning om verkligheten bakom orden, kärlek, liv och död!

HUSTRUN:

Men jag — jag är ju bara en vanlig, enkel kvinna, jag. Och jag hade ingen så stor uppgift att leva för. Jag hade bara Gullmar och dig. Och nu är Gullmar död. Och du — — och du...

(Hon tystnar ett tag som om hon inte just då förmår säga sin tanke. Han ligger alltjämt på knä, tryckande hennes hand mot sina läppar, för att utan ord ge sina känslor uttryck. Under tiden har andre skådespelaren stått "med öronen på spänn" för att försöka uppsnappa vad som sägs mellan de två. Då de nu tiga börjar han gå runt för att komma till dem. Efter bara ett par steg rusar skådespelerskan i fatt honom, griper honom håftigt i armen.)

SKADESPELERSKAN:

Du! Vad ska du där att göra? Vad har du att säga dem?

ANDRE SKADESPELAREN:

Det rör dig inte!

SKADESPELERSKAN:

Jo, det rör mig! För du har tagit mig, så att jag är din och du min!

ANDRE SKADESPELAREN:

Du min!! Nej du! Du har alltid varit hon för mig! Ingenting — ingenting mera! Till och med i våra intimaste stunder så har jag tänkt bara på henne — henne!

(Han sliter sig brutalt loss och fortsätter — Just när han når fram fortsätter hustrun sin replik.)

HUSTRUN:

Ja, nu när Gullmar gått bort från mig, så känner jag det som om också du...

SKADESPELAREN:

Nej, nej, för Guds skull, säg det inte! Du dödar ju nånting inom mig!

HUSTRUN:

Vad dödar jag?

SKADESPELAREN:

Du vet ju att jag inte vill använda stora ord i privatlivet. Men det blir i alla fall något omistligt som går bort, om du säger, vad du tänker...

HUSTRUN:

Har inte det där omistliga redan försvunnit ur vårt äktenskap? Den levande kontakten...?

SKÅDESPELAREN:

Hur kan du säga så? Jag har åtminstone alltid känt...

HUSTRUN:

Du ja. Men du har aldrig låtit mig känna...

SKÅDESPELAREN

(omigen nervöst):

Nej, nej, nej, säg det inte! Åh, käraste du! Du vet ju hur mycket jag behövt dig, vad du betytt för mig! Ja, hur jag alltjämt behöver dig! För att kunna vara vad jag är! För att kunna göra vad jag gjort! Och ännu mera — mera — mera —!

HUSTRUN:

Men du glömmer, medan du skapar, att jag finns till! Och ännu värre: den sista tiden har du glömt att Gullmar också funnits till!

SKÅDESPELAREN

(springer upp):

Gud i himlen, det är sant: Till och med nu hade jag glömt att han funnits till! Så frisk! Så sprudlande av nytt liv!

(Monologiserande, gripen av samvetskval.)

Ja! Vad är jag egentligen för slags mänska? Som glömmer de nya, levande varelserna! Och lever in i döda mänskors existens?

ANDRE SKÅDESPELAREN

(har för en stund sedan hunnit fram och stått på litet avstånd och lyssnat till replikväxlingen samt griper in nu):

Har du inte förstått det ännu? Du är stor, du är ett geni — för all del — men du kan gestalta döda människor, människor som kanske levt en gång, men nu är bara mull och inte ens det, därför att du själv är en död mänska. Du dödar andra med din likgiltighet för dem. Dom finns inte för dig helt enkelt — inte ens din hustru och ditt barn existerar för dig!

(Vänder sig till hustrun.)

Vad säger ni, fru Brandt? Kan ni förlåta att han glömt er och det som ni borde ha tillsammans så djupt?

HUSTRUN:

Förlåta...? Vilket dumt ord. Vad säger det egentligen?

(Vänder sig till sin man med stark rörelse.)

Äh, kära, kära, förlåt mig för att jag förebrådde dig! Jag vet ju — jag visste ju — att du måste göra det som du gjort...!

SKÅDESPELAREN:

Men raring, raring, förlåt mig för att jag glömt dig under den här tiden.

HUSTRUN:

Men det var ju så självklart! Du måste göra din sak! Och vad betyder då jag?

SKÅDESPELAREN:

Åh, du betyder allt — allt! För utan dig skulle jag ju inte kunna göra min sak. Jag skulle vara ingenting — ingenting!

HUSTRUN:

Du överdriver så förskräckligt, min kära.

SKÅDESPELAREN:

Men du vet ju — du vet hur mycket du betyder för mig!

HUSTRUN

(halvt resignerat, halvt förälskat):

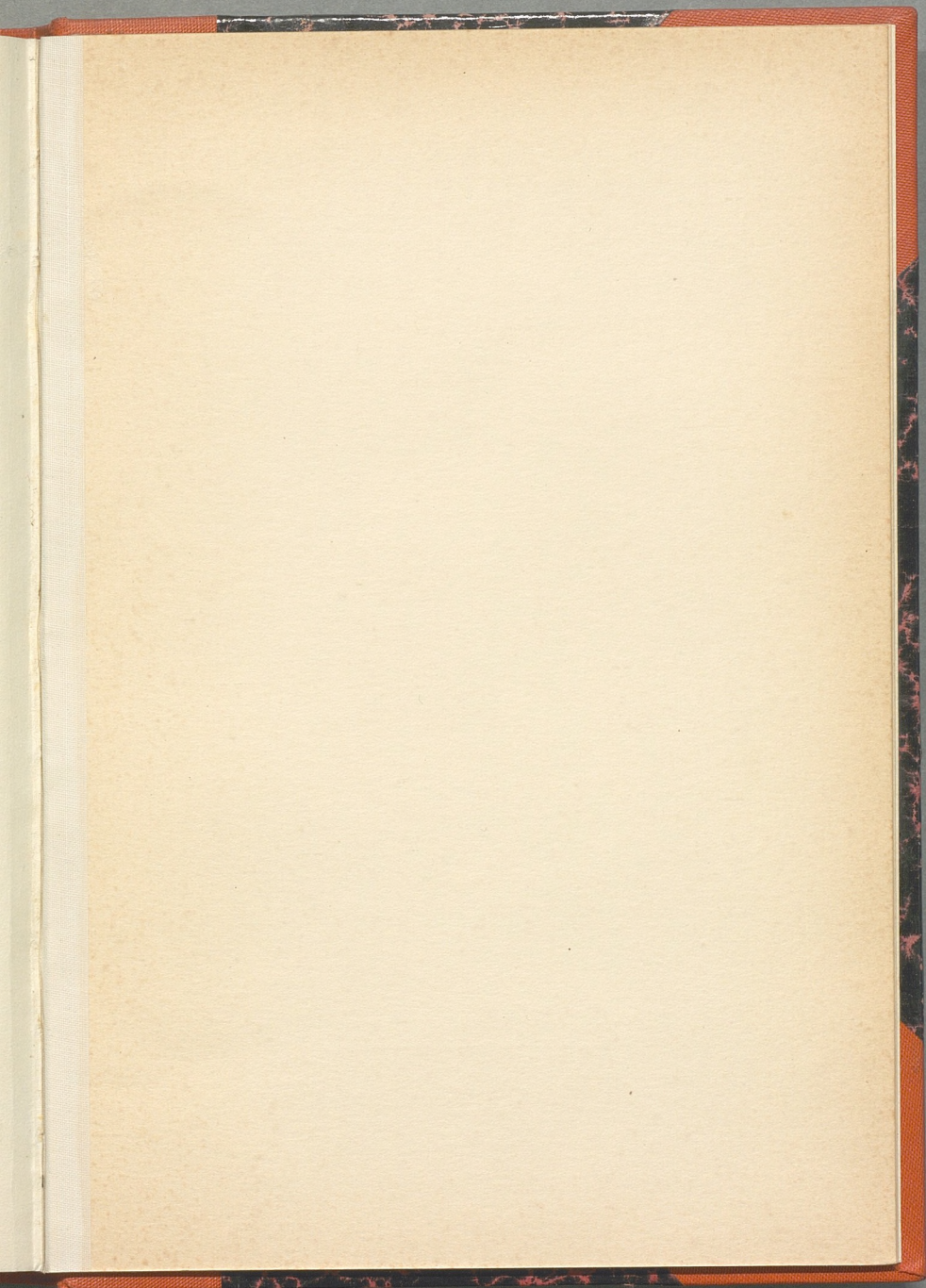
Åh du, åh du! Om jag betydde tusendedelen så mycket för dig så skulle jag vara glad — glad...!

SKÅDESPELAREN

(har under hennes replik vänt sig till hälften bort, som om hon egentligen inte betyder så mycket för honom):

Men Gullmar — gullungen! Det ger oss inte tillbaka honom! Gud i himlen, var det här den lyckligaste kvällen i mitt liv — då vill jag inte ha nån lyckligare!

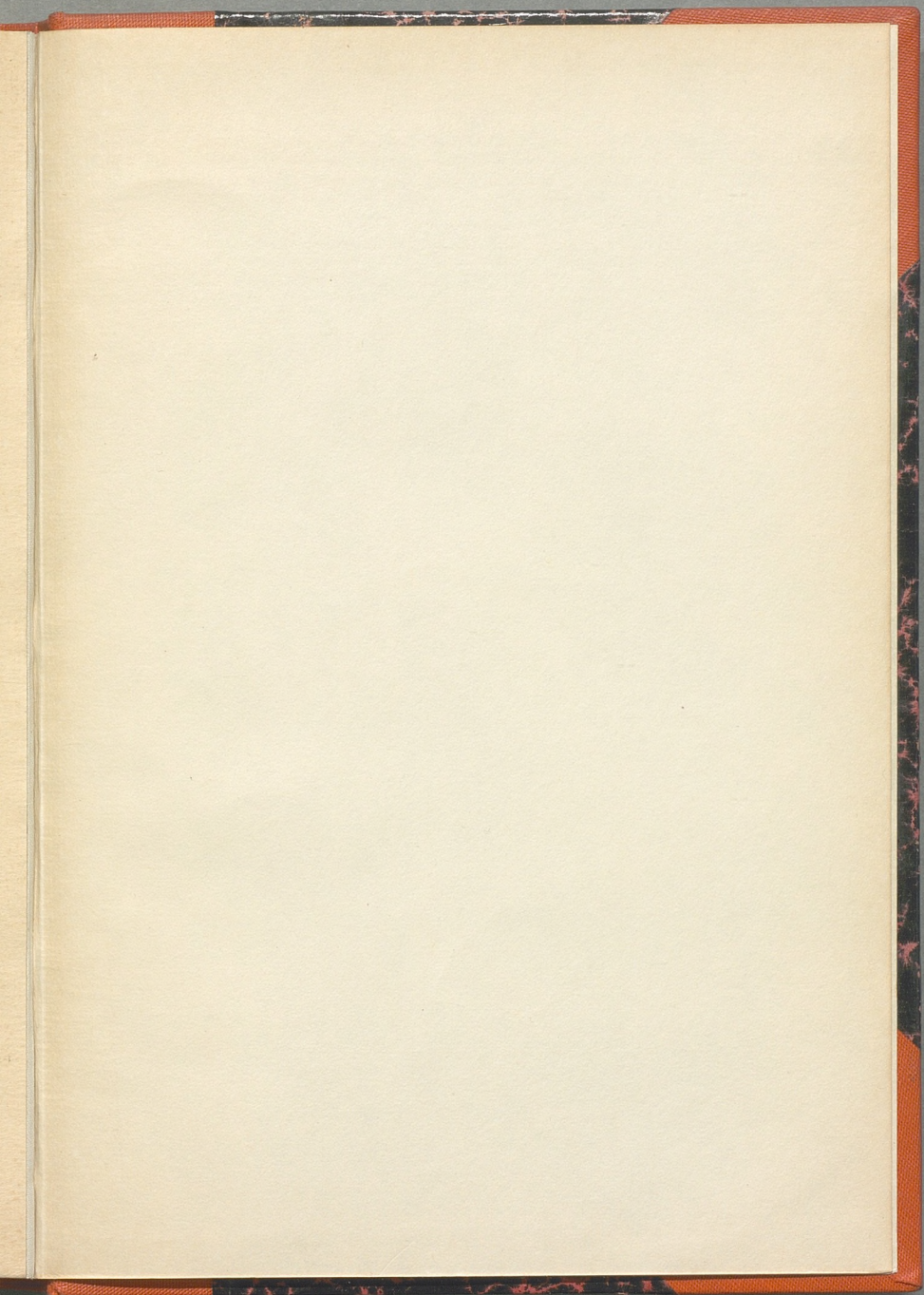
RIDÅ.

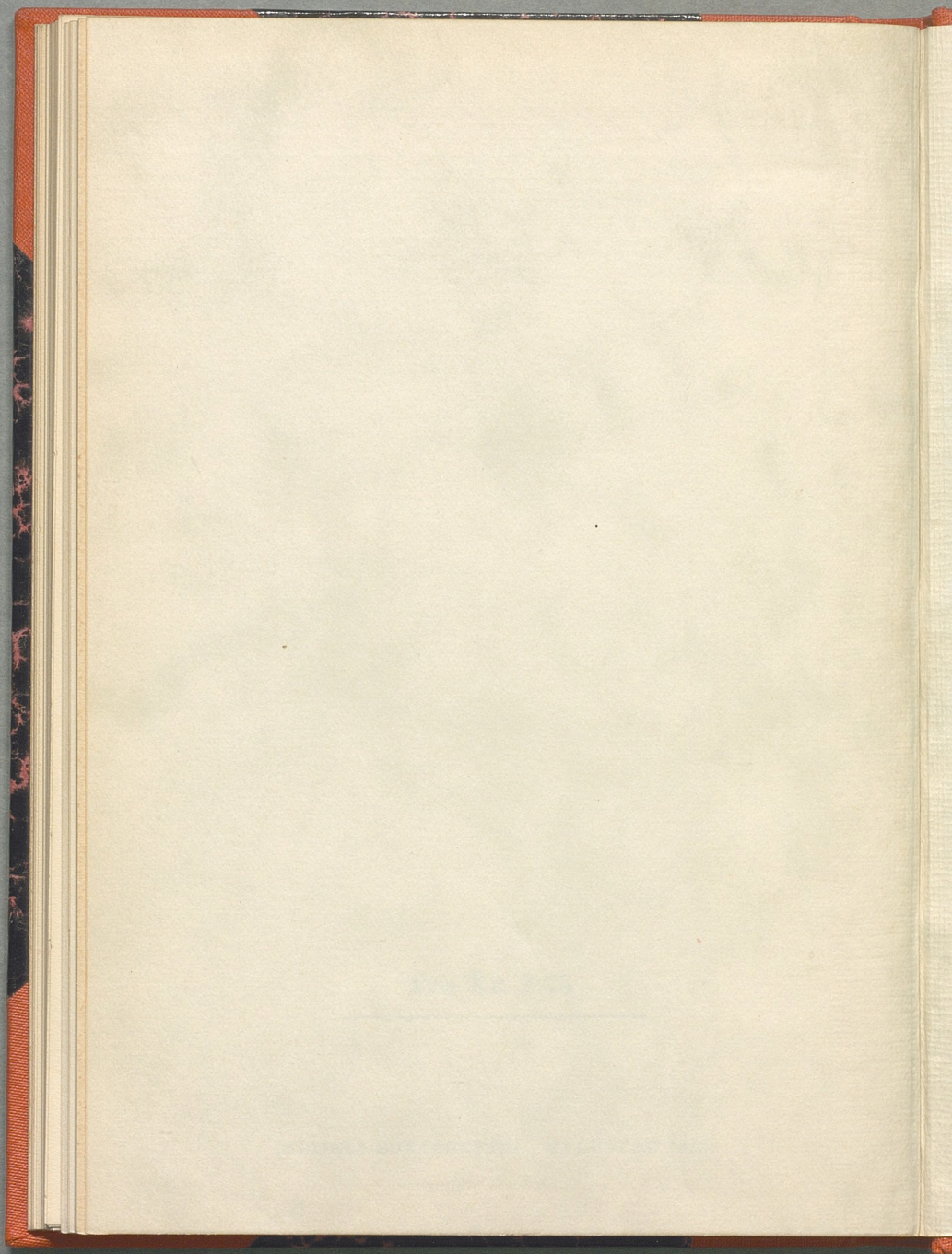

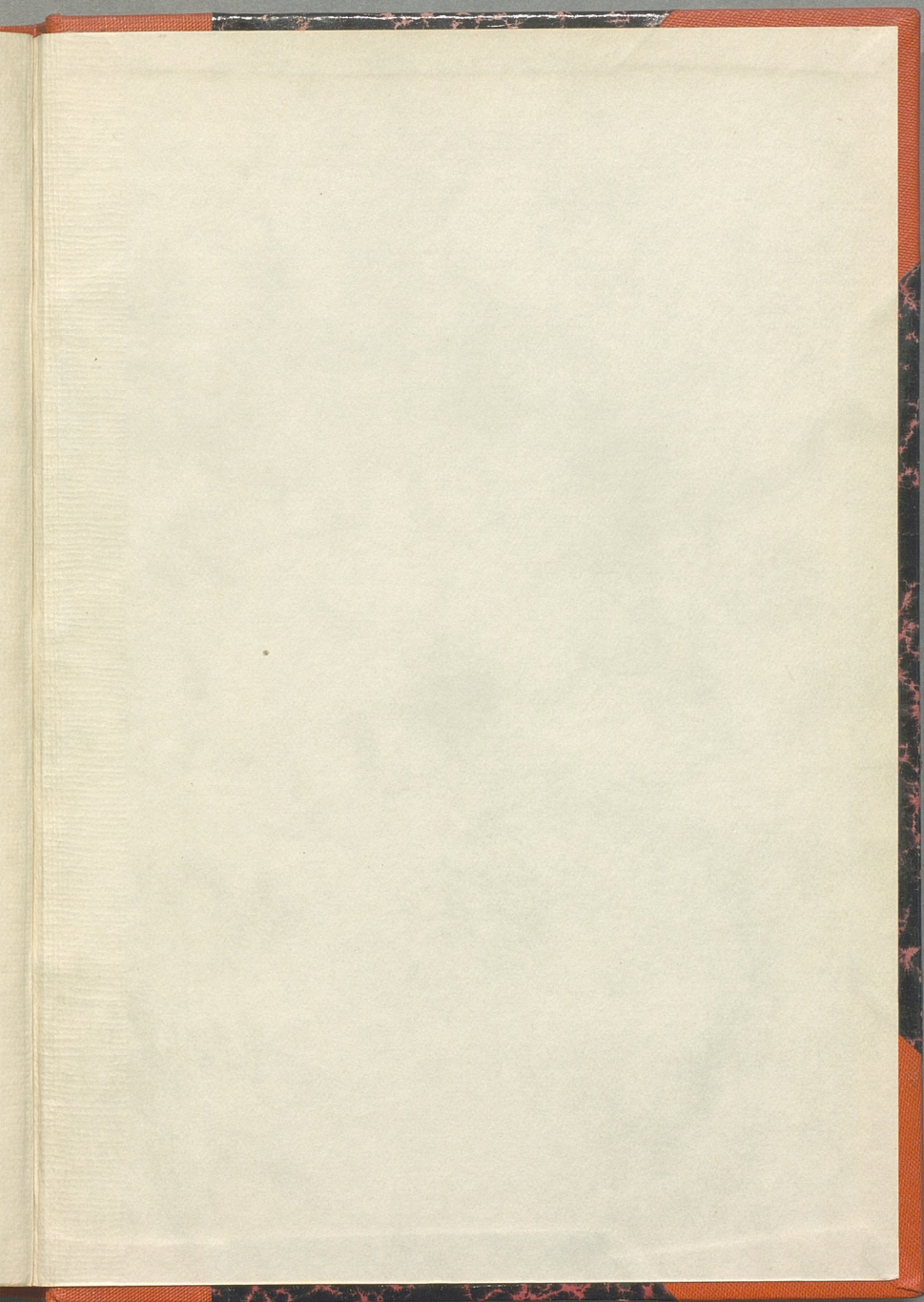
Pris Kr. 3:75

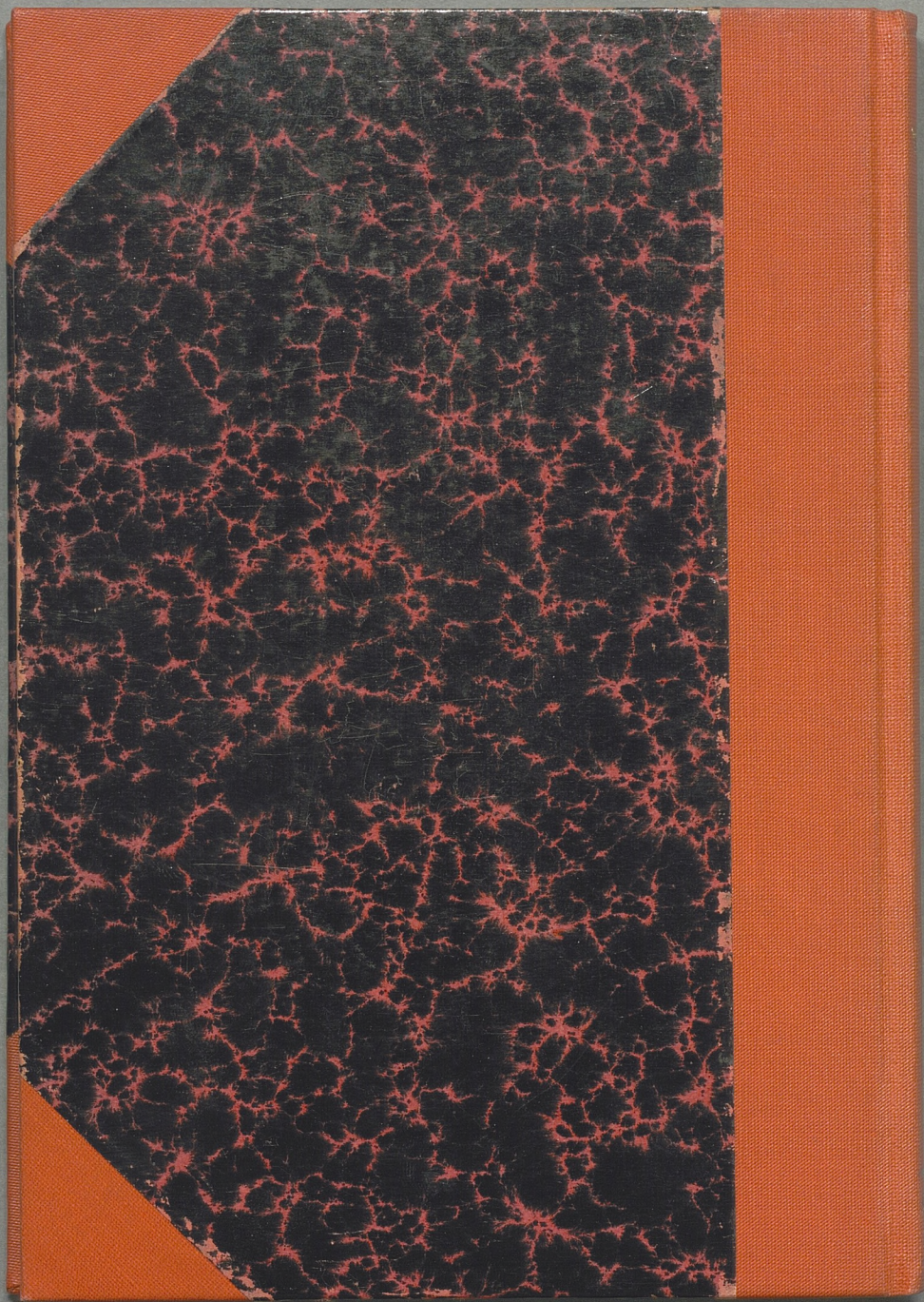

MEIJELS BOKINDUSTRI · HALMSTAD 1945

www.books2ebooks.eu